

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Nenechávat nápravu duše
na poslední chvíli 2

Je náš kašrut košer? 8

III. reformní šabatón 18

■ Krátce

U nás, aškenázských Židů, se ujal zvyk pronášet *slichot* od neděle před Roš ha-šana, letos tedy od 13. září. V mnoha obcích začínají pronášet *slichot* již od půlnoci, jak je tomu například v Jeruzalémě u Zdi nářků nebo i na jiných místech Erec Jisrael. V každém případě se začínáme modlit *slichot* ještě před rozbřeskem.

Rabín Daniel Mayer

Reliéf otevřené nebo zavřené knihy nacházíme na náhrobcích žen a v těchto případech nevyjadřuje talmudické znalosti, ale celkovou zbožnost. K nejstarším případům patří kniha na ženské části dvojnáhobku manželů rabína Jisraela Landaua (1829) a jeho ženy Serl (1833) na starém olšanském hřbitově v Praze Žižkově. Z tohoto období pochází na našem území obliba zdobit náhrobky manželek rabínů znamením knihy.

Iva Steinová

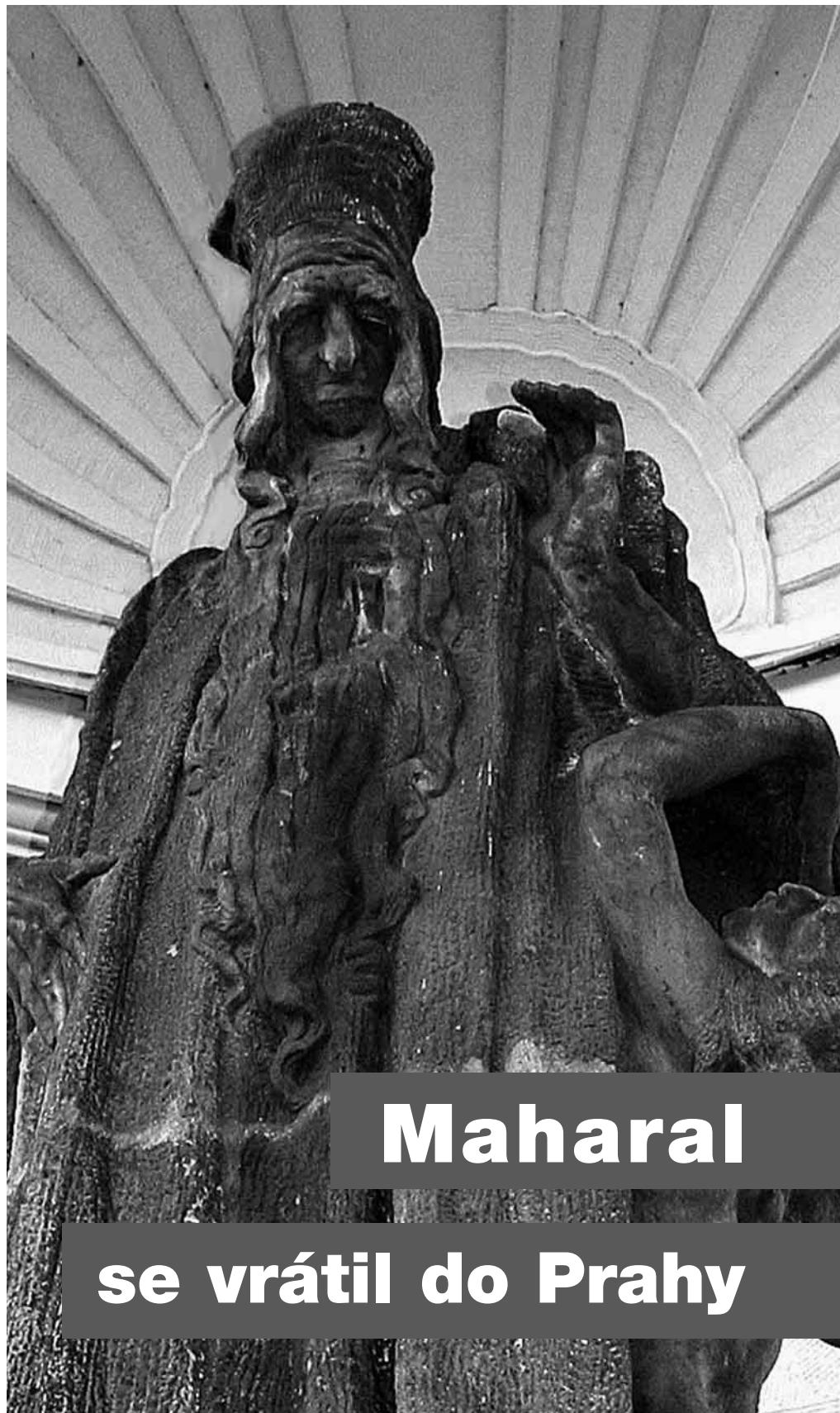
Reformní hnutí prakticky od počátku svého vzniku nějakým způsobem neustále řeší *kašrut* a otázku jeho dodržování. Od prvopočátečního odmítnutí, které Holdheim a Einhorn zdůvodňovali tím, že *kašrut* byl součástí lévítské a kněžské čistoty a tudíž nemá smysl, aby byl po zničení Chrámu dodržován, přes názor, že by *kašrut* měl být přetvořen až po názor rabína Avrahama Geigera (Zeitsschrift, sv. 8, str. 24), který tvrdil, že *kašrut* by měl být dodržován buď úplně, nebo vůbec.

Karel Goldmann

Okurka byla původně vyšlechtěna v Indii, později v Mezopotámii a údolí řeky Tigris, a dočíst se o ní můžeme již v Bibli (4M 11:5, Iz 1:8) a stejně staré je i umění nakládání.

Tina D. Wassermann

Ladislav Šaloun (1870–1946). Plastika rabího Löwa na budově pražského magistrátu na Mariánském náměstí, 1910. Foto Miroslava Frýdlova

Maharal

se vrátil do Prahy

Nenechávat nápravu duše na poslední chvíli

(úvaha k měsíci elul)

V Tóře (Ex 12,2) čteme: „Tento měsíc (aviv = nisan) bude pro vás začátkem měsíců. Bude pro vás prvním měsícem v roce.“ Od dávných dob soutěžily měsíce nisan a tišrej, který z nich bude prvním měsícem roku. Základem pro toto soupeření je otázka, v kterém měsíci byl stvořen svět – v tišrej, nebo v nisanu?

V midraši Berešit Rabba 22:4 se touto otázkou zabývají dva učenci. Rabi Eliezer tvrdí, že svět byl stvořen v měsíci tišrej, kdežto rabi Jehošua má za to, že v nisanu. Můžeme tvrdit, že s konečnou platností to rozhodla Mišna, traktát Roš hašana 1:1, který nás informuje o čtyřech Nových rocích. Ten, který začíná **prvního tišrej**, je Novým rokem pro počítání let (od stvoření světa), sedmých let odpočínutí (*šnat šmita*), jubilejních let... (*šnat ha-joel*)... **Prvního nisanu** je Nový rok králů (pro počet let jejich vlády) a poutních svátků (Pesach – nisan, Šavuot – sivan, Sukot – tišrej).

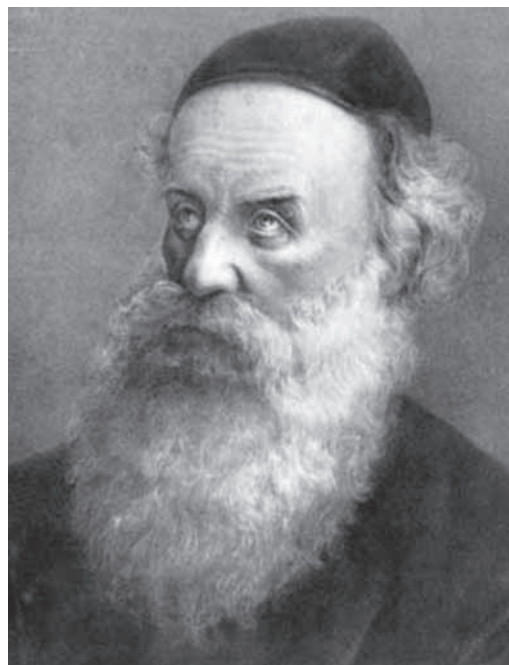
Úvodem se podíváme na zajímavý systém, který nám darovala hebrejská abeceda: Systém se nazývá **ATBAŠ** – א ת ב א ש, kdy první písmena hebrejské abecedy odpovídají v obráceném pořádku jejím posledním písmenům. Tedy: א (1) = ת, ב (2) = ש, ג (3) = ר, ד (4) = ק, ה (5) = צ, ו (6) = פ, ז (7) = ע.

Na tytéž dny v týdnu, na které připadnou první až sedmý pesachový den, připadnou i ostatní židovské svátky roku.

V roce 5770, který zanedlouho přivítáme, bude první den *Pesachu* – א של פסח – v úterý (30. 3.), také v úterý bude ת תשעה באב – *Tiša be-av* (20. 7.), druhý den *Pesachu* – ב של פסח bude ve středu a také ve středu bude ש – שבועות – *Šavuot* (19. 5.), třetí den *Pesachu* – ג של פסח bude ve čtvrtek a také ve čtvrtek bude ר ראש השנה – *Roš ha-šana* (9. 9. 2010), čtvrtý den *Pesachu* – ד של פסח bude v pátek a také v pátek bude ק – קריאת התורה מחדש, tj. שמחת תורה – *Simchat Tora* (1. 10. 2010). Pátý den *Pesachu* – ה של פסח bude o **šabatu** a také o **šabatu** bude צ – צום יום כיפור – půst Jom kipur (18. 9. 2010), šestý den *Pesachu* – ו של פסח bude v **neděli** a také v **neděli** bude פ פורים – *Purim* (28. 2.) a konečně sedmý den *Pesachu* – ז של פסח bude v **pondělí** a také v **pondělí** bude ע – יום העצמאות – Den nezávislosti (19. 4.).

Nyní se zaměříme na poslední měsíc roku, na **elul**, který je pro nás obdobím duchovní přípravy pro nastávající Vysoké svátky a který se nazývá **měsícem slichot a milosrdenství**. Naši sefardští souvěrci začínají pronášet kajicné modlitby **slichot** již od prvního dne tohoto měsíce (od 21. srpna) a pokračují až do Jom kipur na paměť čtyřiceti dnů, po které byl Mojžíš na hoře Sinaj, kde vytesal druhé desky Zákona, které pak předal lidu. U nás, aškenázských Židů, se ujal zvyk

pronášet **slichot** od neděle před Roš hašana, letos tedy od 13. září. V mnoha obcích začínají pronášet **slichot** již od půlnoci, jak je tomu například v Jeruzalémě u Zdi nářků nebo i na jiných místech Erec Jisrael. V každém případě se začínáme modlit slichot ještě před rozbřeskem.

Rabi Šneur Zalman z Ljady (1745–1812)

Jednou z osobností chasidského folklóru je rabi **Šmuel Munkes**, zapálený přívrženecký rabi Šneuera Zalmana z Ljady z. c. l., zvaného Admor ha-zaken – אדמו"ר הזקן (1745–1812), zakladatele hnutí Chabad – חב"ד. Tradice nám zachovala mnoho příběhů, v nichž tento zemité chasid vystupuje a z jehož činů si můžeme dodnes vzít ponaučení.

Vypráví se, že se jednou na svých cestách reb Šmuel zastavil na šabat v jakémsi zájezdním hostinci, jehož majitelem byl starý manželský pár. Po skončení šabatu se začali shromažďovat Židé v synagoze, aby zahájili první den slichot, kdežto unavený reb Šmuel se uložil do postele a pomalu usínal. Tu uslyšel, jak hostinského žena říká svému manželovi, aby šel hosta vzbudit ke slichot. Hostinský přistoupil k Šmuelově posteli a buď ho slovy: „Pane, pane, vstávejte, musíme jít na slichot.“ Chasid otevřel rozespale oči a zamumlal: „Slichot, co to jsou slichot?“

Po takové otázce se hostinský se ženou na sebe nechápavě podívali. „To je divné,“ řekla žena, „ten člověk vypadá jako talmid chacham nebo melamed, a neví, co jsou to slichot?“ Reb Šmuel zavřel oči a jal se znovu usínat. „Pane,“ řekla mu žena, „všichni jdou na slichot a ty si tady klidně spíš?“

Chasid se však znovu zeptal: „Ale co to jsou slichot?“ „Cožpak to nevíš?“ ztratila již stařena trpělivost. „Slichot jsou přece to, že dnes v noci jdeme prosit Hospodina, aby nám kráva dávala mléko, aby na naší zahradě vyrostla dobrá zelenina a abychom měli po celý rok dostatek jídla.“ Tu chasid zabědoval: „Ojoj, starci jako vy, v noci vstanou a jdou prosit Všemohoucího o jídlo!“ Reb Šmuel se posadil na postel a oběma vysvětlil, v čem tkví opravdová hloubka slichot. Tolik příběh.

Je přirozené, že každý z nás si na prahu nového roku přeje, aby tento byl úspěšný jak z pracovního hlediska, tak i hospodářského. Každý doufá, že v novém roce se bude mít lépe než v minulém. Samozřejmě je ochoten pro své materiální blaho zlepšit styl práce, zkvalitnit jí poskytované služby, rozšířit reklamu, navázat nové profesionální styky. Úspěchu však nikdy nedosáhne ten, kdo je „brojges“ s lidmi a Bohem, neboť takový stav

nepříznivě ovlivňuje jeho psychiku a tím i jeho práci a veškerou činnost. **Podobně je tomu i v duchovní rovině.** Musíme si proto uvědomit, že nelze dosáhnout ničeho, aniž bychom měli k tomu požehnání Stvořitele. Slichot jsou naší první prosbou Hospodinu o shovívavost a milosrdenství, které by nás měly provázet po celý budoucí rok. Vědomí, že Bůh je vůči nám shovívavý a milosrdný, nás duchovně upevní a zvětší naši naději na Jeho požehnání. Prosbu o slitování musí být však provázena pevným rozhodnutím neopakovat již přestupky, kterých jsem se dopouštěl vůči svým bližním a Bohu. Další podmínkou je opravdová snaha urovnat v minulosti mnou narušené mezilidské vztahy. Tato podmínka je pro mnohé velmi těžká, neboť se dotýká přímo jejich svědomí a musí se s ní pozitivně ve svém nitru vyrovnat. Proto je velmi žádoucí zahájit proces sebereflexe co nejdříve, již počátkem měsíce elul, ▶

➤ a nespolehat se na nejzazší termín, kterým je *aseret j'mej tšuva – deset dní pokání* mezi Roš ha-šana a Jom kipur. Tak si můžeme vše důkladně promyslet a postupně, ale cílevědomě napravovat naše chyby. Takovým způsobem se napravíme mnohem lépe, než když si vytkneme za cíl během několika málo dnů napravit všechny naše poklesky, kterých jsme se v minulém roce dopustili. Protože nám pak mohou zůstat pouze dobrá předsevzetí, k jejichž naplnění nebudeme mít dostatek času ani sil.

Rabí Šneuer Zalman z Ljady použil k tomu takové přirovnání: Někdo dluží velkou peněžní částku a není v jeho silách peníze vrátit. Když je však věřitel ochoten jít dlužníkovi vstříc, aby mu ten dluh splácel

po menších splátkách během delšího časového období, dlužník se bude snažit takto svůj dluh splatit. Pokud by ale věřitel vyžadoval vrácení celého dluhu ihned, dlužník zatrpne a nebude se snažit vrátit ani část toho, co dluží.

► Rabín Daniel Mayer
Foto: www.wikipedia.org

(Oprava: Prosim čtenáře, aby si v mém článku *Netradiční pohled na Desatero* publikovaném v Maskilu č. 9 opravili v části zabývající se pátým přikázáním text takto: *Odpověď zní: „מזוג זיווגים“ (mezaveg zivugim) – dává dohromady páry“ – citát z Vajikra Rabba 8:1.)*

Program Bejt Simcha Září 2009

SOBOTA 12. ZÁŘÍ
od 18 hodin

Šabat s rabínem Kučerou v Turnově
(viz pozvánka na této straně)

NEDĚLE 20. ZÁŘÍ
Výlet do Úštěku (informace
a přihlášky v Bejt Simcha do 13. 9.)

STŘEDA 23. ZÁŘÍ
od 18 hodin v Bejt Simcha
„VYSOKÉ SVÁTKY A ŽIDOVSKÁ
PŘIKÁZÁNÍ – MICVOT“ – přednáška
rabína Mosheho Yehudaie

Podrobný přehled bohoslužeb
o Vysokých svátcích najdete
v pozvánce na této straně.

PRAVIDELNÉ AKCE
Kabalat šabat každý pátek
od 18 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST
až do odvolání pouze po předchozí
telefonické dohodě

Bejt Simcha
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného: pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

VYSOKÉ SVÁTKY 5770

Všechny bohoslužby vede rabín Moshe Yehudai (Izrael).

ROŠ HA-ŠANA

Erev Roš ha-šana – pátek 18. září:

- Maariv od 18 hodin v Libeňské synagoze (u stanice metra „B“ Palmovka)

1. den Roš ha-šana – sobota 19. září:

- Šachrit a musaf v 10 hodin v Libeňské synagoze (u stanice metra „B“ Palmovka)
- Přednáška („Má židovský kalendář stále svůj smysl?“) v 18 hodin v Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

JOM KIPUR

Erev Jom kipur – neděle 27. září:

- Kol nidre (zpívá Michal Foršt) a maariv od 19 hodin v Pinkasově synagoze (Široká 3, Praha 1)

Jom kipur – pondělí 28. září:

- Šachrit a musaf v 10 hodin v Pinkasově synagoze (Široká 3, Praha 1)
- Přednáška („Kniha Jonáš a Jom kipur“), mincha, jizkor, neila, havdala a ukončení půstu (příspěvky k vegetariánsko-mléčnému občerstvení vítány) od 18 hodin v Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

Biblická hebrejšтина v Bejt Simcha Chcete se učit biblickou hebrejštinu? Zlepšit svou četbu, recitaci, porozumění? Zájemci, ozvěte se na e-mail karel.goldmann@gmail.com. Na seznamovací schůzce probereme co a jak, abychom dosáhli nějakého společného konsensu a vyjasnili si, co budeme, či nebudeme dělat. Plánovaný začátek výuky po Jom Kipur.

ŽO Liberec a Bejt Simcha vás srdečně zvou:

ŠABAT S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU
sobota 12. září od 10 hodin, synagoga v Turnově

šachrit, společný oběd, studium – šiur

V případě zájmu o účast na obědě a šiuru je potřeba se přihlásit nejpozději do 8. 9. na ŽO Liberec u paní Ley Adamové (telefon 485 103 340 nebo e-mail info@kehila-liberec.cz, zde rovněž informace o dopravě z Liberce).

Oběd si hradí účastníci sami. Doprava do Turnova z Prahy individuální, společnou dopravu bychom zajistili v případě většího počtu zájemců (informace v Bejt Simcha).

Židovské náhrobky – umění symbolů

Výtvarná podoba symbolů Tóry (II)

8. část

Kniha

Motiv knihy na náhrobku může vyznačovat několik různých významů, z nichž většina vykazuje souvislost s Tórou. Pohřbeným může být chazan neboli kantor, tedy předzpěvák v synagoze, a kniha se v tomto případě pravděpodobně představuje knihu synagogálních modliteb, *sidur*. Jindy kniha symbolizuje činnost židovských učitelů, kteří předávali vzdělání dalším generacím, např. na náhrobku Jaakova Jahody v Heřmanově Městci (1872) nebo Avrahama Adolfa Picka v Jičíně (1885). Znalost Talmudu vyjádřená v podobě knihy je zdůrazněna na náhrobku rabína Jehudy Berlina Freunda v Pohořelicích (1855), kterého náhrobní nápis označuje za učence znalého hlubin Talmudu.

Na některých sepulkráliích mimo naše území knihu určuje nápis. Názvy knih na náhrobcích v polském Slavkově ozřejmují, kterou část Bible nebo Talmudu si zemřelý za života oblíbil. Nejčastěji je zastoupena kniha Žalmů a *Mišna*, základ Talmudu. Motiv poličky s knihami se stal znamením pro hluboké znalosti Tóry a Talmudu. Tento námět nacházíme také v jiných druzích výtvarného umění. V závěrečné části rukopisu Pesachové hagady z počátku 18. století je obsaženo vysvětlení symboliky čísel pět a šest a ilustrováno vyobrazením svitku Tóry a vyobrazením poličky s knihami. Šest knih ve spodní poličce symbolizuje číslo šest a znamená šest částí Mišny.

Použití tohoto motivu našlo oblibu zejména v sepulkrálních památkách ve východní Evropě, kde je dokumentováno na mnoha náhrobcích. Pod vlivem východních předloh se reliéf poličky s knihami ojediněle nachází i na našem území, příkladem je náhrobek rabína Mendla Jaakova Engelmanna v Holešově (1917), **obr. 14**. Pro jeho kámen byl použit motiv dvou poliček, jedné s pěti a druhé s šesti knihami, upozorňující na pohřbeného jako zbožného muže a učence znalého Tóry a Talmudu.

Reliéf otevřené nebo zavřené knihy nacházíme na náhrobcích žen a v těchto případech nevyjadřuje talmudické znalosti, ale celkovou zbožnost. K nejstarším příkladům patří kniha na ženské části dvojnáhrobku manželů rabína Jisraela Landaua (1829) a jeho ženy Serl (1833) na starém olšanském hřbitově v Praze Žižkově. Z tohoto období pochází na našem území obliba zdobit náhrobky manželek rabínů znamením knihy: např. Sára, manželky rabína Lejba Franka v Radeníně (1838), či Chany, manželky

rabína Jisraela Rapaporta z haličského Tarnova, která zemřela v Mariánských Lázních a byla pohřbena v Chodové Plané (1869), **obr. 15**.

Motiv zavřené nebo otevřené knihy jako znamení zbožnosti ženy byl kolem polo-

Winternitze, pohřbená v Myslkovicích 1849, „dělala dobré skutky a skutky pro mrtvé“ a její náhrobek zdobí reliéf otevřené knihy. Vzhledem k tomu, že zemřelá pravděpodobně působila za života v ženském spolku Chevra kadiša, vztahuje se motiv

Obr. 14 Holešov (okres Kroměříž), židovský hřbitov, náhrobek rabína Mendla Jaakova Engelmanna, 1917

viny 19. století oblíben na Táborsku, jak dokládají náhrobky v Myslkovicích, v Tušapech a v Radeníně. Hanele, žena Lejba

knihy k jejím povinnostem v tomto spolku a k celkové zbožnosti, která z tohoto členství vyplývala. Úcta k mrtvým a potřeba ▶

Obr. 15 Chodová Planá (okres Tachov), židovský hřbitov, náhrobek Chany, manželky rabína Jisraele Rapaporta z Tarnova, 1869

► jejich zaopatření jsou důležitým požadavkem judaismu.

Znamení daru Tóry – MATAN TORA

Znamení daru Tóry zobrazuje na náhrobcích knihu, kterou podává ruka Boží vystupující z oblaku. Kniha symbolizuje Tóru darovanou Bohem na hoře Sinaj a podává jí pravá ruka milosrdenství a lásky. V Čechách se tento motiv na náhrobních reliéfech vyskytuje po polovině 19. století na Chrudimsku a Rychnovsku. V obměnách byl kamenickou dílnou opakován v Lužích,

Obr. 16 Luže (okres Chrudim), židovský hřbitov, náhrobek Koplá, syna rabína Šeloma Längsfelda, 1873, detail

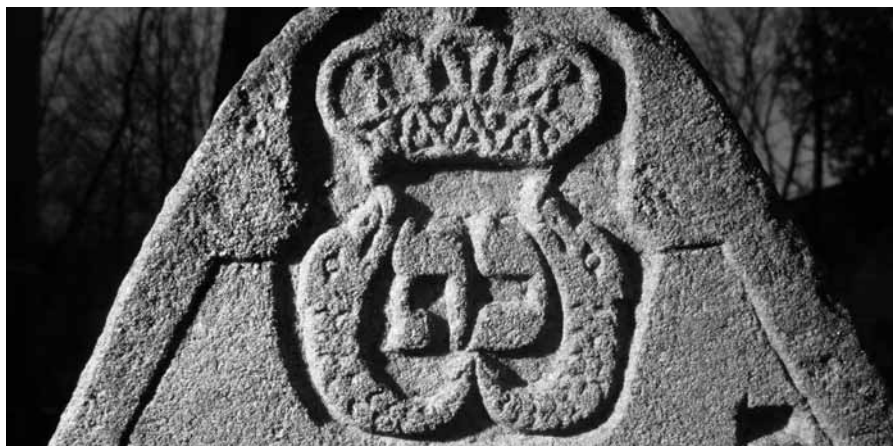
Hroubovicích a v Rychnově nad Kněžnou, používán byl pro náhrobek mužů a v jednom případě také pro společný náhrobek manželů. Na většině náhrobků z knihy vycházejí světelné paprsky a korespondují s biblickým sdělením, že Tóra je světlem. V některých případech, na náhrobcích Jicchaka Theina (1868), Koplá Längsfelda (1873), obr. 16, a Jicchaka Längsfelda (1873) v Lužích dokonce otevřená kniha nese nápis, který cituje biblické texty: „Neboť příkaz je lampou a světlem Tóra“ (Př 6,23), „Hospodinova Tóra je bezvadná, uspokojuje duši...“ (Ž 19,8). Nápisy určují knihu jako světlo Tóry a „knihu Tóry“, která „se neodchýlí od tvých úst“, v níž „hloubej dnem i nocí, abys hleděl konat vše tak, jak je v ní psáno“ (Joz 1,8).

Koruna Tóry – KETER TORA

Život strávený studiem Tóry a jejím dodržováním je záslužný, ale ještě záslužnější je Tóru vyučovat. Předávání tradice dalším

Koruna Tóry je jednou ze čtyř druhů korun zmiňovaných v textu Talmudu. Jednotlivé koruny nevytvorily konkrétní výtvarné podoby, kterými by se vzájemně odlišily, a vysvětlení je obsaženo pouze v jejich nápisích. Koruny mohly být i kombinovány: nápis na náhrobku Barucha Teomina Fränkela v Lipníku nad Bečvou (1828, rekonstruován 1991–1992) sděluje, že zobrazená koruna v sobě zahrnuje korunu Tóry a korunu dobrého jména. Nápis náhrobku označuje rabína kromě jiného jako člena spolku pro studium Tóry a informuje, že z jeho žáků vzešli učitelé nauk Tóry. Význam Tóry v jeho životě umocňuje skutečnost, že toto slovo je na jeho náhrobku zmíněno desetkrát.

Úcta k Tóře a upozornění na dodržování jejích pravidel jsou jedním z významných témat výzdoby historických židovských náhrobků, která reflektují specifický a oddělený svět judaismu, v němž Tóra tvoří předpoklad pro duchovní rozměr bytí. Způsob uvažování, hodnocení situací a priorit, které

Obr. 17 Mikulov (okres Břeclav), židovský hřbitov, náhrobek Jaakova Pinchase Frankfurtera, 1833, detail

generacím je v židovské společnosti ceněno natolik, že učenci a vyučující zaujímali ve společnosti mimořádné postavení. V několika případech je jejich činnost a předávání Tóry zachycena na náhrobcích symbolem korun, popsáným jako koruna Tóry nebo zkratkou *KT* – *keter tora*. Symbol *keter tora* byl velmi rozšířený v interiéru synagog, zejména na textilních oponách a ve výzdobě svatostánku.

Většina dochovaných náhrobků je soustředěna na Moravě a pochází z 19. století.

Dosud nejstarší doložený náhrobek se symbolem *keter tora* na našem území náleží rabínu Hilelovi Enochovi Pollakovi z Ivančic (1809). Podnětem k rozšířenějšímu užití se stal zřejmě náhrobek moravského vrchního zemského rabína Mordechaje Beneta (1829), po něm následovaly náhrobky v Mikulově (Jaakov Pinchas Frankfurter, 1833, obr. 17, Moše Avraham Tritsch, 1838; Šemuel Zilz, 1859, obr. 18), v Moravském Krumlově (Josef Glüksmann, 1835) a další. Motiv *keter tora* se také hojně vyskytuje na náhrobcích sousedního Polska.

vycházejí z Tóry, se významně odrážejí i ve výtvarné podobě náhrobků. Rozličná výtvarná vyjádření Tóry vyznačují obdobný obsah: pohřbený byl ve svém životě pevně zakotven v řádu judaismu a snažil se žít podle přikázání, která mu Bůh předal v Tóře – „Kdo má Tóru svého Boha v srdci, jeho kroky neuklouznou.“ (Ž 37,31).

► Text a foto Iva Steinová

Obr. 18 Mikulov (okres Břeclav), židovský hřbitov, náhrobek rabína Šemuela Zilze, 1859, detail

CESTA ŽIVOTA – RABI LÖW

Výstava pořádaná Správou Pražského hradu a Židovským muzeem v Praze k 400. výročí úmrtí rabiho Jehudy Levy ben Becalela (kol. 1525–1609) se koná pod záštitou prezidenta České republiky Václava Klause, ministra kultury České republiky Václava Riedlbaucha a primátora hl. města Prahy Pavla Béma.

Císařská konírna Pražského hradu

5. srpna – 8. listopadu 2009

denně od 10 do 18 hodin

Komisařka výstavy: PhDr. Eva Kosáková

Kurátoři výstavy: PhDr. Arno Pařík a PhDr. Alexandr Putík

Za několik dní, přesně 7. září (18. dne měsíce elul roku 5769) uplyne 400 let od úmrtí věhlasného rabína Jehudy Levy (Löwa) ben Becalela, zvaného v židovském prostředí Maharal. Správa Pražského hradu a Židovské muzeum v Praze při této příležitosti připravily v Císařské konírně velkou reprezentativní výstavu Cesta života. Rabi Löw (kol. 1525–1609), která potrvá do 8. listopadu 2009.

Jehuda Leva ben Becalel, *Deruš nae he-šabat ha-gadol*, Praha 1589, Židovské muzeum v Praze

Náboženský, pedagogický a filozofický odkaz rabiho Löwa, učence rudolfínské Prahy, zůstává dodnes živý a inspirující. Jen stěží lze najít jinou osobnost, ke které by se hlásilo tak pestré společenství ctitelů, lidí s výrazně odlišnou náboženskou, filozofickou a kulturní orientací.

Pojetí rabiho Löwa jako zosobnění tajuplnosti ghetta, divotvůrce, matematika a tvůrce umělé bytosti golema není sice historicky oprávněné, poskytl však přebohatou inspiraci

umělcům. S jejím odrazem se můžeme setkat jak v literatuře, tak ve výtvarném a dramatickém umění. „*Své právo na existenci má pravý i vysněný rabi Löw, avšak rozpor mezi historickým obrazem této osobnosti a jejím převážujícím chápáním je propastný,*“ říká kurátor výstavy Alexandr Putík ze Židovského muzea v Praze. „*Tato skutečnost je natolik významná, že posloužila jako základ pojetí celé výstavy, která má dvě hlavní části. První je věnována historickému rabimu Löwovi a autentickým tradicím s ním spojeným, druhá je zasvěcena odkazu rabiho Löwa a původu legend spjatých s jeho jménem.*“

Jádro výstavy *Cesta života*, pojmenované po jednom z děl rabiho Löwa (*Derech chajim*), představuje na 200 jedinečných sbírkových předmětů, knih a archiválií především ze Židovského muzea v Praze, mezi nimiž je však i 7 předmětů ze sbírek Správy Pražského hradu a dalších 69 vzácných artefaktů, zapůjčených z 10 českých institucí. 13 neméně unikátních předmětů na výstavu zapůjčilo 7 zahraničních institucí.

Mezi nejdůležitější exponáty patří spisy rabiho Löwa doplněné úředními knihami a texty souvisejícími s jeho osobností. Unikátní je dokument ze Státního archivu ve Vídni

Návštěvníci vernisáže se zájmem naslouchají komisařce výstavy PhDr. Evě Kosákové

z roku 1597 s podpisem tohoto židovského učenice, který mimo jiné proslul svým setkáním s císařem Rudolfem II. na Pražském hradě. Stolní zvonek Rudolfa II. ze slitiny sedmi kovů dle kabalistického návodu, zapůjčený vídeňským Uměleckohistorickým muzeem, je další vzácností, kterou lze na výstavě zhlédnout.

Výstava rovněž představuje řadu objektů přímo či nepřímo spojených s rabim Löwem. Jedná se například o repliku náhrobku jeho příbuzného Leva Starého z roku 1540, jehož originál je na pražském Starém židovském hřbitově, o křeslo, na kterém prý rabi sedával při bohoslužbách ve Staronové synagoze, či o pohár pro kiduš, jenž byl podle ústní tradice majetkem rabiho Löwa. Originály náhrobku či křesla nebylo samozřejmě možné na výstavu zařadit, jsou však přístupné v rámci návštěvnického okruhu Židovského muzea v Praze.

Dílo rabiho Löwa vyniká svou komplexností a hloubkou – autor se zabýval nejen

Vzácné originály Maharalových spisů zapůjčených z našich i zahraničních sbírek

výkladem Tóry a Talmudu a židovským náboženským právem, ale také mystickou teologií, vzděláváním, významně ovlivnil chasidismus i moderní náboženský sionismus. „Ironií však je, že širší veřejnost dnes Jehudu ben Becalela zná především díky golemovské legendě, s níž byl spojen až v 19. století a již výstava rovněž představuje,“ říká další kurátor výstavy Arno Pařík. V Císařské konírni jsou tak k vidění texty německých romantiků *Sippurim* (hebrejsky Příběhy), jež vyšly v Praze v roce 1847 a jež uvedly soubor pověstí o rabim Löwovi a jeho golemovi do širokého povědomí, či soubory pověstí, do kterých golemovské legendy zařadil Alois Jirásek, Josef Svátek či Adolf Wenig.

Svého největšího rozšíření však golemovské legendy dosáhly na počátku 20. století. Výstava proto představí řadu literárních děl na toto téma od autorů jako J. Rosenberg,

Předseda Židovské obce v Praze s chotí naslouchá výkladu Leo Pavláta

G. Meyrink nebo Ch. Bloch. Výtvarnou podobu rabiho Löwa a golema jako první zachytil ve svých kresbách Mikoláš Aleš, později Hugo Steiner-Prag, pomník rabiho Löwa vytvořil pro průčelí pražské Nové radnice sochař Ladislav Šaloun. Jeho model ze sbírek Židovského muzea v Praze je na výstavě rovněž k vidění. Hra o rabim Löwovi a jeho golemovi se hrála také v pražském Osvobozeném divadle. Největší ohlas však mělo filmové zpracování golemovských pověstí ve snímcích Paula Wegenera, Juliana Duviviéra nebo Martina Friče ve filmu *Císařův pekař a pekařův císař*. Vybrané ukázky z těchto filmů budou na výstavě také promítány.

Cesta života rovněž zahrnuje vývoj pražského ghetta a židovského hřbitova v době rabiho Löwa. Díky Muzeu hlavního města Prahy a společnosti KIT Digital Czech, a. s., je možno zhlédnout v trojrozměrném zobrazení nejvýznačnější stavby pražského Židovského Města, jak je ve svém modelu zachytil v 19. století

Antonín Langweil. Vedle domu rabiho Löwa jsou představeny nejvýznamnější veřejné stavby, náhrobky velkého učenice a jeho potomků a dalších významných osobností konce 16. a počátku 17. století.

K výstavě byl také vydán doprovodný katalog **Cesta života. Rabi Jehuda Leva ben Becalel (kol. 1525–1609)**. Reprezentativní publikace vydaná Židovským muzeem v Praze a nakladatelstvím Academia při příležitosti výstavy není jen pouhým katalogem k výstavě, byť obsahuje i podstatný výběr exponátů. Je to i dílo umožňující objevit rabiho Löwa – Maharala v jeho autentickém odkazu, který dosud zůstal utajen židovské i nežidovské veřejnosti.

Publikace vyšla nejen v češtině, ale také v anglické mutaci (520 stran, 402 barevných vyobrazení). K této výjimečné knize se podrobně vrátíme v dalším čísle Obecních novin.

Dílny pro žáky a studenty základních a středních škol po předchozí domluvě se **Vzdělávacím a kulturním centrem Židovského muzea v Praze** na tel. 222 325 172, e-mail education@jewishmuseum.cz.

20% sleva se vstupenkou na výstavu u pokladěn v historických synagogách a na Starém židovském hřbitově v pražském Židovském Městě.

Komentované prohlídky výstavy (cca 90 minut)

- 2. 9. v 16.00 h – PhDr. Arno Pařík
- 9. 9. v 16.00 h – PhDr. Arno Pařík
- 1. 10. v 15.30 h – PhDr. Eva Kosáková
- 15. 10. v 15.30 h – PhDr. Eva Kosáková
- 25. 10. v 15.30 h – PhDr. Eva Kosáková
- 4. 11. v 16.00 h – PhDr. Arno Pařík

Trochu mi z toho běhá mráz po zádech. Pocit, že i přes veškeré úsilí je má snaha zbytečná a nakonec bude má duše zapuzena, protože jsem někde snědl zakázaného brouka, je velmi skličující. Člověku se pak chce akorát všechno hodit za sebe a nechat tak, jak to bylo. A pořádně se nacpat vepřovým. Natruc.

Je náš kašrut

košer?

Nijak to neulehčují ani pravidelná čtení z Tóry, kdy pomalu neuplyne týden, aby nebyl zmíněn *kašrut*. Ať už v samotném textu, nebo v kázání. Brrr. Ohavný.

Otázka dodržování správné kuchyně mě tedy neustále pronásleduje. Visí nade mnou jak velký otazník. Vzít marmeládu s *hechšerem*, nebo bez? Jaký je mezi nimi rozdíl? A proč podle seznamu košer potravin mohou některé chleby? Otázky. Samé otázky.

O *kašrutu* toho ale bylo napsáno mraky. Myslím, že bych nebyl daleko od pravdy s domněnkou, že seřadit všechny stránky popsané tímto tématem, vydá to na víc svazků, než kolik jich má kompletní vydání Talmudu, Tanachu, midrašů a další literatury, z níž čerpáme moudrost našich předků. A že to je popsaného papíru!

Ať se nám to líbí, nebo ne, *kašrut* je naším ústředním tématem. Reformní obce v Americe sice svého času prohlašovaly, že *kašrut* je stejně jako spousta jiných pravidel přežitků a že moderní Žid si vystačí s rozumem. Ale modernita vedla opožděně se emancipující židovstvo jen k drancování vlastních tradic, kdy s vaničkou bylo vylito i příslovečné dítě. Zaplat'bůh za postmodernu, chce se zvolat, která vrací světu to, co jsme mu nevychovaně vyrvali. Snad jsme pochopili, že nelze všechno poznat, že svět i přes veškerou snahu našeho rozumu stále schovává svá tajemství.

Takovým tajemstvím je *kašrut*. Běžně ho interpretujeme jako *chukim* – pravidla nevy-světlitelná rozumem (ne, že by se o to nikdo v naší historii nepokoušel), které je nutno dodržovat prostě proto, že existují.

Co to je reformní *kašrut*?

Co je *kašrut* samotný asi netřeba připomínat. Sada pravidel, která tvrdí, co je a co není vhodné. Velmi zjednodušeně říkají, že nemáme jíst:

- 1) vepře a jiná nečistá zvířata (mořské plody), ani zdechliny a rozsápanou zvěř,
- 2) nesmíme míchat maso a mléko,

3) nesmíme jíst krev, a proto musíme vykonávat šchitu.

Všechny tři pilíře, na nichž teď stojíme, mají oporu v Tóře. Různou měrou, ale přesto podle rabínské exegeze z textu Tóry vycházejí. A jelikož je ústní Tóra ze Sinaje stejná

ní *kašrut* jiný než *kašrut* ortodoxie. Podobně jako v tom otřepané vtípku o dvou židech a třech názorech zde nepanuje shoda.

Reformní hnutí prakticky od počátku svého vzniku nějakým způsobem neustále řeší *kašrut* a otázku jeho dodržování. Od

jako psaná Tóra, musíme se řídit i tím, co rabíni vymysleli. Jak to říká Maimonides v předmluvě k Mišne Tora: „Ale příkaz, který byl vysvětlením Tóry, nebyl zapsán, ale byl předán starším, Jehošuvovi a zbytku celého Izraele, jak je psáno: ‚Celé toto slovo, které vám přikazuji, budeme střežit a činit‘ (Dt 12, 32). A proto je to nazýváno ústním zákonem.“

Chceme-li se tedy přidržet této intence, pak musíme více přemýšlet, je-li tzv. reform-

prvopočátečního odmítnutí, které Holdheim and Einhorn zdůvodňovali tím, že *kašrut* byl součástí lévitské a kněžské čistoty a tudíž nemá smysl, aby byl po zničení Chrámu dodržován, přes názor, že by *kašrut* měl být přetvořen, po názor rabína Avrahama Geigera (v Zeitschrift, sv. 8, str. 24), který tvrdil, že *kašrut* by měl být dodržován buď úplně, nebo vůbec.

Spor o *kašrut* vyvrcholil v roce 1869 na Filadelfské konferenci, kde byl reformními ▶

► rabíny zcela odmítnut, protože je nmoderní a neoslovuje mysl novověkého Žida. Přesto však toto odmítnutí *kašrutu* neznamenalo, že reformní Židé přestali dodržovat nějakou formu stravovacích zákonů. Některé komunity i nadále dodržovaly tradici, čímž neustále provokovaly novou diskusi. Století trvajících dohadování se o tom, zda *kašrut* držet, či nikoliv, jen dokazují, že stravovací zákony jsou ve středu zájmu reformních Židů. Ostatně židovství vždy jídlo přiznávalo náboženský rozměr, protože jídlo je dar od Boha.

Reforma nakonec přiznala *kašrutu* důležitý duchovní a etický rozměr a přijala ho do sebe. Reformní rabín Simeon J. Maslin dokonce ve své knize *Gates of Mitzvah* tvrdí, že „domov je v židovské tradici mikdaš meat (malou svatyní) a dům je mizbeach (oltář); je proto rozumné chtít po reformním Židovi, aby studoval a dodržoval *kašrut* tak, aby se mu stal přirozeností“. A všimněme si, že do *kašrutu* spadá i zákaz jíst chámeč na Pesach!

Naše tradice vnímala *kašrut* jako něco, co vymezuje Izrael vůči druhým a jasně ho definuje jako „svatý lid“. Maimonides vní-

mal *kašrut* jako ukázněnost: „(*Kašrut*) uvyká nás na ovládnání našich tužeb a našeho sklonu vidět v konzumaci jídla a pití vrchol lidské existence.“

Návrat ke kořenům

Kašrut je přikázán z Tóry (*de-orajta*). Jako takový je naprosto závazný a nemá být porušován. Žádný rabín, ať sebevzdělanější a sebevlivnější, nemá moc, aby zrušil platnost slov Tóry. Ovšem pak je otázka, co zna-

mená biblický *kašrut* a nakolik jsou naše stravovací zákony *de-orajta*.

Rabín Tomáš Kučera měl někdy ve druhém čtvrtině roku 2008 kázání, v němž zmínil několik stupňů dodržování *kašrutu*. Těmito stupni byly:

7. Chalav (mléko)
6. Gvina (sýr)
5. Jajin (víno)
4. Šchita (příprava masa)
3. Basar be-chalav (maso oddělené od mléka)
2. Trejfe ryby (krabi, mořské plody, úhoř, sumec)
1. Trejfe maso (vepř, kuň, velbloud, osel, zajíc)

Takto rozdělil pravidla *kašrutu* s tím, že druhý stupeň zahrnuje předešlý první stupeň, třetí stupeň předešlý druhý a první stupeň atd. Já si toto rozdělím, pro jeho velkou názornost, vypůjčím a budu s ním nadále pracovat.

Co tedy s tím?

Progresivní hnutí v židovství nezastává pozici buď a nebo. Neuznává, že něco je a něco není košer, a nic mezi tím. Je to stanovisko diametrálně odlišné od ostře vedené linie Šulchan aruchu (respektive Kicur Šulchan aruch). Každému jednomu věřícímu je dána možnost volit, jak se bude chovat. Neztrácuje ho, když dodržuje jen první stupeň nebo dodržuje *kašrut* v jeho celistvosti až na stupni sedmém. (Škodolibě se chce podotknout, že lepší něco než nic.)

Rabíni se během historického vývoje snažili vytvořit dostatečně silný plot kolem Tóry. Tomuto se říká *gezejra*, neboli opatření, která mají předcházet problémům. Jejich úkolem je zajistit, aby někdo nevědomky, nechtěně, neporušil nějaké přikázání Tóry. Pokud je o šábesu zakázáno pracovat, neměl bych do ruky brát ani pracovní nástroje. Proč? Protože bych se mohl zapomenout a udělat s nimi nějakou práci. Zákaz brání nástrojů do rukou je *gezejra*.

S *kašrutem* se to má obdobně. Prakticky celý *kašrut* je rabínský koncept, který má své opodstatnění v Tóře a je *gezejrou* kolem biblických nařízení.

Stupeň po stupni

Pokud se podíváme na první stupeň žebříčku dodržování *kašrutu*, vidíme zcela jasně, že se jedná o zopakování zákazu jíst zvířata vyjmenovaná v Tóře. To samé je v případě druhého stupně. Tedy: první dva stupně našeho žebříčku jsou přímo *de-orajta* a jejich dodržování není záležitostí předběžných opatření, ale je požadováno samotným Bohem. Proč je nám zakázán ten a ten druh zvíře, to nevíme. Nejsme schopni si to racionálně vysvětlit a zatím to nikdo nedokázal. Maimonides je vysvětloval medicínsky, ale dostal od ostatních rabínů poučení, že to není vhodné (košer) vysvětlení, protože tím redu-

kuje Tóru na pouhý medicínský spis. Ani snahy různých *minim* (jiných, těch druhých), ale i Židů o vysvětlení zákazu jedení vepřového (prý se v podnebí Izraele rychle kazí, jakoby se teplota nepodepisovala na ostatní masné výrobky stejně; a taky prý nemáme jíst vepře proto, že je to zvíře geneticky blízké člověku) nedopadly úspěšně.

V parašot Matot Maasej (4M 30,2–36,13) jsme se dozvěděli, že zákony *kašrutu* nám zůstaly skryty proto, že se Mojžíš unáhleně rozčlil na své vojáky, kteří si dovolili přivést do izraelského tábora zajaté ženy a děti, které přikázal zabít. Kvůli tomuto rozčlenění přišel o příležitost tyto zákony objasnit. (Otázka je, proč se ho na to pak nikdo nezeptal, když vyzval náš národ, abychom se ho ptali na zákony s tím, že nám podá jejich jasný výklad.) To je věc, kterou musíme přijmout, ať se nám líbí, nebo ne.

Třetí stupeň našeho žebříčku je ovšem už komplikovaný. Má totiž oporu v Tóře, přesněji v zákazu vařit kůzle v mléce jeho matky, ale tento zákaz neříká, že nesmíme míchat maso a mléko! Zákaz míchání *basar* a *chalav* je záležitostí rabínskou. Je to *gezejra*, která má předcházet nechtěnému smíchání masa zvířete s mlékem matky tohoto zvířete – když to takto zjednodušíme. A protože maso s mlékem se nám smíchá i v puse, je třeba mít mezi masem a mlékem určitý časový odstup. Holanský minhag hovoří o jedné hodině. Aškenázský minhag, který prakticky kopíruje výnos Kicur Šulchan aruchu, ale přikazuje minimální odstup šest hodin. Pokud si člověk vypláchne ústa, může dobu zkrátit na tři hodiny.

Stejně tak jako držíme mezeru mezi masem a mléčným výrobkem, měli bychom držet různé nádoby na jedno a druhé. Tento požadavek se dá snadno splnit používáním jednorázových umělohmotných tácků, ale nebudeme si nic nalhávat, vypadá to divně, když přijde návštěva. Každý z nás ale ví nejlépe, jak často dělá to nebo ono jídlo, a tak by se měl zařídit podle potřeby.

Tento příkaz časové mezery mezi masitým a mléčným jídlem je dán především tím, že maso nám může zůstat mezi zuby, někde v koutku úst, a chvíli trvá, než sliny vyčistí ústní dutinu. Proto by, pokud by mléko následovalo hned po mase, hrozilo, že by se smíchalo maso a mléko a tím by byl porušen rabínský příkaz, který nás chrání před porušením zákazu Tóry.

Čtvrtým stupněm je dodržování *schity*, tedy rituální porážky. Tóra na nás klade požadavek, abychom nejedli krev. Máme ji vylít, a pro nás bude navěky nečistá. Rabíni proto vytvořili důmyslný systém rituálních jatek. V tomto systému, tvrdí obecně přijímané klišé, zvíře trpí jen minimálně, jeho smrt je rychlá a maso zcela odkrveno. Bohu-

dokončení na straně 13 ►

Ať již žijeme v nejvyšším patře činžáku, v bytě s miniaturní teráskou nebo na dvouakrovém pozemku, mnozí z nás si rádi pochutnávají na vlastnoručně vypěstované zelenině a bylinkách. Po všech přípravách, sázení a pečlivém zalévání vyhlédíme netrpělivě den, kdy nám malý žlutý nebo fialový kvítek napoví, že úroda je na cestě. A pak, v srpnu, pokud jste se činili, nastává panika. Co s tím vším? Vaše lednička je nacpaná k prasknutí a všichni sousedi již mají zdravé stravy plné zuby. Proč se tedy nepřidržit tradice předků? Nakládejte, zavařujte, konzervujte.

Nakládačky a objevení Ameriky

Okurka byla původně vyšlechtěna v Indii, později v Mezopotámii a údolí řeky Tigris, a dočíst se o ní můžeme již v Bibli (4M 11:5, Iz 1:8). A stejně staré je i umění nakládání. Kryštof Kolumbus přivezl na svých lodích sazenice okurek do Nového světa a nakládaná zelenina, kterou rovněž vezl, ochránila jeho námořníky před kurdějemi. Pro východoevropské Židy mělo nakládání zeleniny dvojitý význam: jednak umožňovalo uchovat skrovnou úrodu a ryby pro pozdější konzumaci a jednak dávalo ženám ze *šetlu* možnost přivydělat si pár kopějek, díky čemuž zase mohli jejich manželé věnovat více času studiu Talmudu.

vlastní obchod, který nazval Guss' Pickles. Postupem času, s nástupem ekonomické krize a nových zákonů týkajících se ručních vozíků, většina prodejců tohoto zboží zbankrotovala, ale Guss' Pickles přežil až do dneška.

Jeden z Izzyho žáků, Alan Kaufman, vlastní obchod The Pickle Guys na Essex Street. I po všech těch desetiletích pokračuje Kaufman v ručním nakládání, starými osvědčenými způsoby, podle prastarých východoevropských receptur. Vysvětlí vám, proč je lepší používat sůl (tak se to dělalo ve *šetlu*) místo octa – v octu zelenina rychleji zhnědne a zksysne. A když se jej zeptáte na

dokonalou ukázkou této tradice: ocet používaný při její přípravě jednak dodává pokrmu chuť a jednak prodlužuje dobu trvanlivosti. A již v dobách římské říše se konzervovaly houby a cukety – okořenily se a nakládaly do slaného nebo kyselého nálevu, čímž se jednak marinovaly a jednak konzervovaly pro pozdější konzumaci. S následujícími recepty si tyto techniky můžete vyzkoušet sami. Necht' vám slouží ku zdraví!

Středovýchodní nakládačky

Budete-li se řídit některými populárními kuchařkami, strávíte výrobou nakládaných okurek nekonečné hodiny. Zkuste místo toho recept Alana Kaufmana – dvacet minut práce, jen dva dny uležet a je hotovo. A závor, kardamon a skořice dodají vašemu výrobku jemnou příchut' Středního východu.

Ingredience:

- 12–16 malých okurek, asi 12–13 cm dlouhých
- 4 velké stroužky česneku rozkrojené na půl (je třeba odstranit zelený řapík)
- 1/8 čajové lžičky koriandrového semínka
- 2 rozdrčené bobkové listy
- 1/2 čajové lžičky celého černého pepře
- 1/4 čajové lžičky hořčičného semínka
- 8 celých kuliček nového koření
- asi 2,5 cm dlouhý kousek krystalizovaného zázvoru
- menší kousek skořice
- 6 kousků kardamonu
- 4 šálky vody
- 1/2 šálku destilovaného organického bílého octa
- 3 polévkové lžíce nahrubo mleté soli
- 2 litrové zavařovací sklenice se širokým hrdlem

1. Nakrájejte okurky na asi půl- až centimetrové kousky a odstraňte špičky.
2. Vložte nakrájené okurky do sklenic s širokým hrdlem.
3. Smíchejte všechny druhy koření a lehce je paličkou (nebo zadní stranou lžice) podrťte v hmoždíři. (Chcete-li mít tradiční východoevropské nakládačky, vynechejte

Jistě nás tedy nepřekvapí, že dvoukoláky s nakládanou zeleninou si našly cestu i do Nového světa. Po roce 1900 založili židovští přistěhovalci první komerční obvod v New Yorku, zaměřený na nakládanou zeleninu. Mnozí obchodníci začínali s pronajatými dvoukoláky, na nichž rozváželi doma nakládanou zeleninu. Ve 20. letech již působilo na Lower East Side více než osmdesát obchodníků s nakládanou zeleninou. K nejuspěšnějším patřil Izzy Guss, který si zde koupil

rozdíl mezi polskými nakládačkami a košer koprem, poví vám, že v polských nakládačkách je víc kopru a v košer kopru víc česneku. Přeberte si to, jak umíte.

Co se týče domácího zavařování, nabízí se mnohem více možností než jen okurky. Mnoho potravin se dá uchovávat stejným způsobem. Například naši sefardští předkové nakládali do octa a olivového oleje pečenou zeleninu. Caponata, tradiční italský šabatový pokrm z lilku (viz *rámeček*), je

- nové koření, zázvor, skořici a kardamon a nahraďte je sušenou ostrou paprikou, přidejte více česneku a kopr nebo koprové semínko.) Rozdělte směs koření rovnoměrně do obou sklenic.
4. Vodu nalijte do skleněného, nerezového nebo smaltovaného rendlíku a přiveďte k varu.
  5. Přidejte ocet a sůl a míchejte gumovou stěrkou, dokud se sůl nerozpustí.
  6. Rozlijte horkou tekutinu rovnoměrně do obou sklenic.
  7. Nechte asi hodinu chladnout a potom je pevně uzavřete víčkem. Asi dvakrát protřepte každou sklenici dnem vzhůru, aby se koření dobře promíchalo s tekutinou.
  8. Na dva dny uložte sklenice do spíže nebo na jiné tmné chladné místo. Během této doby okurky změknu a zakonzervují se slaným nálevem a všechny chutě se nádherně prolnou.
  9. Můžete servírovat. Nechte si chutnat!

Tininy tipy:

- Nakládání do octa urychluje proces kvašení, ale zelenina také rychleji zhnědne.
- Jestliže čerstvý česnek ve sklenici zezelená nebo zmodrá, znamená to, že je česnek příliš čerstvý anebo je v nálevu málo soli.
- Pokud dáte naložené okurky ihned do ledničky, aniž byste je nechali dva dny odležet, budou jasně zelené a křupavější.

Marinované pečené červené papriky po italsku

Následující recept vychází z postupu popsaneho v knize *Tradiční italská židovská kuchyně* Eddy Servi Machlinové. Mou inovací je přidání balzamikového octa, což dodá paprikám sladkou chuť. Židovští

kuchaři tímto způsobem připravovali papriky po celá staletí.

Ingredience:

- 3 velké červené papriky
- 1/2 šálku balzamikového octa
- 2 velké stroužky česneku rozkrojené na čtvrtinu
- 1 čajová lžička soli
- čerstvě mletý černý pepř
- asi 1/4 šálku extra panenského olivového oleje (dostatečné množství na zalití paprik)

1. Troubu předehřejte na 280–290 °C.
2. Položte celé papriky na pečicí papír a pečte asi 15 minut, až se na slupce objeví černé flíčky.
3. Zatím naplňte velkou mísu vodou a vložte do ní osm kostek ledu.
4. Když jsou papriky hotové, ponořte je ihned do ledové vody.
5. Když papriky zchladnou natolik, aby je bylo možné vzít do ruky, oloupejte je pod vodou. Odstraňte stopku, semínka a vnitřní blány.
6. Nakrájejte papriky po délce na asi 1–1,5 cm široké proužky. Pokud se vám proužky zdají příliš dlouhé, překrojte je na půl.

7. Ocet a sůl dejte do nerezového nebo smaltovaného rendlíku a přiveďte k varu. Přidejte nakrájené papriky a povařte asi 3 minuty, míchejte stěrkou nebo plastovou lžící.
8. Nechte vychladnout na pokojovou teplotu.
9. Papriky slijte. Zamíchejte do nich česnek, sůl a pepř podle chuti.
10. Vložte hotovou směs do litrové zavařovací sklenice se širokým hrdlem. Papriky zalijte olivovým olejem, aby byly zcela ponořené. Klepněte nezavřenou sklenici několikrát o kuchyňskou linku, aby se případné vzduchové bubliny dostaly na povrch.
11. Sklenici pevně uzavřete víčkem a uschovejte do chladničky. Papriky lze jíst vzápětí, ale nejlépe chutnají až za 24 hodin. Podávejte a nechte si chutnat.

Tininy tipy:

- Při pečení v troubě se na paprikách udělají puchýřky, ale „maso“ se nespálí. Hmotu papriky tímto způsobem uchováte mnohem lépe, než když je opečete na grilu.
- Zdaleka nejlépe se papriky loupají ihned po ponoření do vody.
- Ocet a sůl svařujte zásadně v nerezovém, skleněném nebo smaltovaném nádobí. Při použití měděného, mosazného nebo hliníkového nádobí dojde k reakci, která celý pokrm zničí.
- Při použití balzamikového octa získají papriky tmavou mahagonovou barvu. Pokud chcete, aby si uchovaly přirozenější barvu, použijte jablečný nebo bílý ocet.

► Tina D. Wassermann, Reform Judaism (Summer 2006), kráceno
Přeložila Kateřina Weberová

Židovská caponata

Dnes se to může zdát neuvěřitelné, ale lilek a fenykl, kvitesence italské kuchyně, používali původně výhradně Židé. Ve své kuchařské knize *Scienza e L'Arte di Mangiar Bene*, vydané roku 1910, uvádí Pellegrino Artusi, že ještě před čtyřiceti lety (tedy kolem roku 1870) byly lilek a fenykl na florentských tržištích jen málokdy k vidění, neboť byly považovány za židovské jídlo.

Ingredience:

- 1,5 kg lilku
- 1 polévková lžice soli
- 1/4 čajové lžičky pepře
- 3/4 šálku olivového oleje
- 2 stonky řapíkatého celeru nakrájeného na kostičky
- 1 velká cibule nakrájená na kostičky
- 3 papriky – zelená, červená, žlutá – zbavené jádra, nakrájené na kostičky
- 1 stroužek česneku nakrájený na tenké plátky

- 1 velká mrkev, oškrábaná a nakrájená na kostičky
- 2 čajové lžičky mouky
- 1 kg rajčat – zralých, oloupaných a pokrájených (chcete-li oloupat rajčata, ponořte je asi na minutu do vroucí vody, poté je vložte do studené vody a slupka půjde lehce sloupnout)
- 1 šálek vypeckovaných zelených oliv, nahrubo nasekaných
- 2 polévkové lžice bílého octa
- 1 čajová lžička cukru
- 3 lístky čerstvé bazalky nebo čajová lžička sušené bazalky
- 1 polévková lžice čerstvě nasekané petrželky
- 2 polévkové lžice slitých kaparů

Lilek oloupejte a nakrájejte na kostičky. Osolte jej, opepřete a odložte na cedník, aby z něj vykapala tekutina. Ve velkém hrnci rozehřejte olej, přidejte celer, cibuli,

papriky, česnek a mrkev a duste v nezakryté nádobě na mírném ohni za občasného míchání asi 10 až 12 minut. Zeleninu poté přendejte do mělké zapékačské nádoby, ale olej uchovejte. Vložte do něj lilek a zaprašte moukou. Opékejte (dle potřeby míchejte) na mírném ohni, až dostane lilek lehce zlatou barvu. Lilek poté přidejte k ostatní zelenině do zapékačské nádoby. Dále přidejte rajčata, zelené olivy, ocet, cukr, bazalku a petrželku a dejte do trouby předehřáté na 180 °C. Pečte asi půl hodiny, poté vše dobře promíchejte, ochutnejte a podle potřeby dochuťte solí a pepřem. Přidejte kapary, promíchejte a vložte ještě na několik minut do trouby.

Podávejte teplé jako přílohu nebo studené jako předkrm. Uvedené množství vystačí na 6 porcí jako příloha nebo na 12 porcí jako předkrm.

► www.recipeallfree.com

AFRIČAN

Eva se vzbudila a prudce otevřela oči. Ze spánku ji vytrhl nějaký silný zvuk. Zlomek vteřiny nevěděla, kde je. Uklidnila se teprve při pohledu na obličej černého muže, který spal na polštáři vedle ní.

Afričan měl kudrnatou hlavu s krátkými vlasy podloženou loktem jedné ruky. Druhá ležela na bílém Evině břiše. Snažila se nepohnout a užít si tu chvíli. Prohlížela si se zájmem jeho čokoládové tělo.

Zarazila se při pohledu na vyholené podpaždí. Kouzlo bylo pryč.

„Moc hezký, děvenko, víš dobře, proč si ten tvůj kamarádček dal vyholit podpaždí, co?“ ozval se v její hlavě nepřijemný hlas Super Ega. „Byl navštívit Mekku, protože je to musliman muslimanskej, ty zrádkyně!“

Nesnášela ten hlas ve své hlavě. Zavřela znovu oči a z její paměti se vynořil obraz otce, jak sedí před pár lety proti ní v křesle. Kouřil a diskutoval s ní o partnerství.

„Podívej, táto, já vím hlavně, jaké partnery nechci, a ne jaké chci. To se mi zdá nějak snadnější.“

„No dobře, jaké tedy nechceš?“ zeptal se pobaveně otec.

„Třeba určitě nechci černocho,“ plácla, protože to tvrdila její kamarádka na gymplu.

Otec se na ni překvapeně podíval a zeptal se: „A proč?“

„Protože je černej,“ vysvětlila trochu netrpělivě.

„Chceš tím říci, že jsem vychoval rasistku?“ protahoval otázku.

Ztuhla při té větě. Asi to přehnal.

„To ty mi pořád předhazuješ hlavně židovský chlapečky,“ bránila se.

„Ale nikdy jsem tě neučil třídít lidi podle barev. Je to hnusný. Mimochodem, znám i černé Židy,“ vstal a dal si ruce do kapes.

„Aha, takže mě budeš mít zase rád, až přivedu něco tímto směrem na večer, že?“ hodila oči vzhůru a svalila se do křesla.

Otec vstal a odešel z místnosti.

„To ses tedy předvedla,“ vnucovalo se tehdy Super Ego, „vysoce humánní smýšlení, holčičko. Krom toho pěkně kecáš, protože tě černí chlapičky vždycky zajímali.“

Znovu se ozval ten zvuk, který ji před chvílí vzbudil. Byl to zvonek u dveří.

„Rachmane, někdo zvoní. Jdu se mrknout. Neboj, já neotevřu,“ zašeptala a vyskočila z postele.

„Kdo je?“ zeptala se přes zavřené dveře.

„Josef odjel na dovolenou, co děláte v jeho bytě? Já jsem soused,“ ozval se rázný mužský hlas na chodbě.

„Dobry den, pane Vesely, ja se tu jen pro neco zastavila.“

„To jste vy, Evo! Vite, ja jsem vasemu bratrovi slibil, ze mu dam pozor na kvartyr. No jo, tak to je vsechno v poradku. Doufam, ze se mu v te Izraeli nic nestane.“

„Taky doufam, diky,“ snažila se ukončit ten hovor Eva. Zakroutila hlavou a vratila se do loznice.

místo pro fundamentalismus. Děsí mě to. Narodil jsem se sice v Súdánu, ale víš přece, že 25 let žiji v Praze.“

„Co to pro tebe vlastně znamená – žít tady?“ zeptala se a nasadila si brýle.

„No, využil jsem možnost studovat tady, oženil jsem se a vychoval dvě dcery. Mám v Čechách například jistotu, že moje holky nikdo nezmrzačí obřízkou. Ještě

Afričan tam stál oblečený a vypadal vyplašeně. Postel byla ustlaná.

„To byl teda fofr,“ rozhlédla se, „pojď, udělám ti kafe a půjdeme.“

Seděl zamyšleně u stolu a míchal lžičkou kávu s cukrem. Krásně voněla. Dlouze se podíval na Evu a zeptal se: „Na co myslíš, lásko?“

„Víš, každý den,“ odpovídala tiše, „cos byl na cestách, jsem se modlila, aby tě někdo z vašich nechťel nějak zneužít k terorismu. Nebo nějak zmanipulovat.“

„Ja si o svém životě rozhoduju sám,“ pronesl velice přesvědčivě. „Nemám v sobě

pořád tam s tím blbnou. Ovšem v tramvaji je poslední volné místo vedle mě,“ usmál se na ni. „Víš, měl jsem kdysi vztah s jednou vdanou ženou a ona otěhotněla. Radši si dítě nechala vzít, než by riskovala, že bude černý jako já.“

Natáhl ruce a vzal její obličej do dlaní. „Evičko, Čechům nevadí, že jsem muslim, jako tobě. Vadí jim, že jsem černej...“

„Ale já nejsem tak úplně Čech,“ povytáhla obočí. „Co mi na to řekneš?“

„Že je to jako v Shakespearovi,“ vstal, „a že jdeme. Děkuji za kávu a nejen za ni.“ ➤

Je náš kašrut...

dokončení ze strany 7

„To je tedy gentleman, že. Měla jsi ho, ty huso, ujistit, že bys jeho dítě nikdy nedala,“ zasyčelo Super Ego.

Kráčeli po nábřeží od Mánesa k Výtoni. Byl podzimní večer a těsně u kamenného břehu plavaly dvě labutě.

„Zůstanou tady a neodletí,“ poznamenala Eva a hodila jim sušenku z kapsy.

„Dostanou od lidí chleba a Vltava neza-mrzá. Tahle země je dobrá pro labutě, pro vás i pro nás,“ přimhouřila na něj tmavé oči, ve kterých se odráželo světýlko z lucerny.

„Jo a budou z nich tlustý husy,“ zasmál se.

„Hele, vole, kdo to tam cvrliká,“ ozvalo se nad nimi, kde zábradlí oddělovalo ulici od nábřeží. „Nějakéj černej s nějakou skoro černou.“

Několik oholených hlav se naklánělo dolů. „Už jsme dlouho nikoho nekoupali. Co čumíte, černý huby!“

Eva dostala kamenem do ramene.

„Utíkej!“ chytil ji za ruku Afričan a táhnul ji k rozsvíceným restauracím pod Mánesovým mostem.

Oholení řvali a smáli se. Cosi společně provolávali, ale zůstali stát.

„To jsou idioti! Ale nemá cenu se s nimi bavit nebo prát. Jsi v pořádku?“ ptal se udýchaně Afričan před jednou rozsvícenou kavárnou, jejíž světla se odrážela na hladině Vltavy. Uvnitř bylo vidět hosty, jak popíjejí a baví se.

V Evině kabelce začal zvonit telefon. Prohrábla obsah a uviděla svítit klávesnici. Na displeji bylo číslo a heslo MÁMA.

„Haló, mami,“ udýchaně promluvila do telefonu.

„Evo, přijď hned domů, prosím tě! V Jeruzalémě to bouchlo. Dokonce dvakrát za sebou. Kousek od místa, kde bydlí Josef. Odpálili to nějací dva Súdánští a já se nikam nemůžu dovolat.“

„Mami, klid, už jedu domů. Kde je táta, sakra,“ řekla polohlasem.

„To je ale náhodička, co, holčičko. Můžeš být na sebe hrdá, že se tu couráš s příbuzným těch vrahouňů,“ podotklo Super Ego.

Eva upustila kabelku na zem a zvednul se jí žaludek. Zatnula zuby a zhluboka dýchala.

„Prostě to musíš udělat!“ zařvalo Super Ego a dodalo přátelsky: „Nebo tě to zničí...“

„Dneska jsme se viděli naposled. Je to moc složité a já už to nechci. Odpusť Rachmane.“

„Co se děje, jsi celá bleďá. Vzpamatuj se, miláčku.“ Domlouval jí hlubokým hlasem Afričan a chytil ji za ramena.

„Ne!“ zakřičela, vytrhla se mu a utíkala před ním a hlavně před svým Super Egem, které ovšem nesla s sebou, na tramvaj číslo 18.

► **Vlasta Rut Sidonová**
ilustrace: Lucie Lomová

žel nad rituální porážkou visí velmi temný stín díky několik let staré kauze, kdy jakási organizace na ochranu práv zvířat natočila brutální zacházení *šocheta* s poráženým dobyt看em. Tyto záběry byly v příkrém rozporu s tím, co požadují rabíni v požadavku *šchity*.

Nebudeme se zde pouštět do podrobností toho, jak má zvíře být odkrveno. Zájemce si odkrvené maso může pořídit buď na pražské židovské obci, nebo si, po vzoru některých obyvatel Tel Avivu, dojít maso koupit k muslimům. Ve svém obchodě v Myslíkové ulici v Praze prodávají mimochodem i dost věcí s *hechšerem*. A jejich jehněčí pářečky jsou prostě luxusní.

Problematické stupně

Poslední tři stupně – víno, sýr a mléko – se v tomto žebříčku jeví být zbytečnými. Požadavek na košer víno se v reformě zredukoval prakticky jen na náboženské použití, jinak je nahlíženo jako výrobek z ovoce a je ignorováno nebezpečí, před kterým varovali naši rabíni – to jest, že víno mohlo být využito k modloslužebným účelům nebo otráveno. Pokud bychom chtěli být ultrapřísní, museli bychom odmítnout i takové košer víno, které otevře, nalije nebo servíruje nežid. V reformě se ale toto pravidlo neuplatňuje a prakticky kterékoliv víno je vnímáno jako vhodné (košer) k pití.

U sýra je nebezpečí v syřidlech. Je třeba totiž vědět, zda syřidlo použité na výrobu daného sýra je živočišného nebo rostlinného původu, či dnes moderního bakteriálního původu. Pokud by bylo živočišného původu, bylo by to porušení pravidla *basar be-chalav*. Z tohoto úhlu pohledu se tedy jeví zařazení sýrů na šestý stupeň nesmyslně, protože by požadavek na sýry měl být na stupni třetím.

Sedmé pravidlo, pravidlo košer mléka, říká, že mléko je *chalav jisrael* nebo *chalav akum*. *Chalav akum* je nevhodné ke konzumaci, protože ho buď nevyráběl Žid, nebo u jeho výroby nebyl žádný Žid přítomen. Z pohledu dneška je tedy toto pravidlo eticky problematické.

Z mého pohledu jsou poslední tři pravidla špatně umístěná. Požadavek na víno je, stejně jako požadavek na mléko, eticky problematický a vyžadoval by větší rozbor pro své obhájení. Požadavek na sýr se zdá být umístěn špatně. Prakticky se nám tedy rozměr *kašrutu* zúžil na čtyři požadavky, přičemž dva jsou vysloveně biblické a požadované přímo Tórou, dva jsou rozšířením požadavku Tóry. Jako takové by tedy měly být nahlíže-

ny jako závazné pro každého věřícího Žida. A jak vidíme, náš *kašrut* se prakticky neliší od požadavků ortodoxie. Máme totiž stejnou Tóru a stejný zdroj tradice.

Zrušení *kašrutu*?

To, zda chci, nebo nechci dodržovat *kašrut*, je sice moje osobní věc, ale taky bych si měl uvědomit, že přese mě přerůstá. Dodržovat *kašrut* totiž s sebou nenese jen jíst vhodné věci, ale také to ovlivňuje mé chování. Jak jsem citoval výše, *kašrut* nás učí ovládnání našich tužeb a našeho sklonu vidět v konzumaci jídla a pití vrchol lidské existence.

Uvědomění si, že nejím, tedy nečiním něco, co mám napsáno v pravidlech této pozemské hry, vede k uvědomění si transcendentního, k vyššímu etickému jednání.

Pokud jsem totiž ochoten otevřít se něčemu tak iracionálnímu, jako jsou pravidla stravování, snadno pak už budu dodržovat požadavky na etické jednání zmíněná jinde. Ale pokud odmítám

něco, co řekl Bůh a nijak mi to nezduvodnil, jak pak mohu dodržovat a být věrný dalším, rozumem zdůvodněným příkazům? Raši tvrdí, že nemáme vybírat mezi micvot ty, které jsou větší a které menší a podle toho se rozhodovat k jejich dodržování. Všechny jsou stejně důležité. Zachování života je stejně důležité jako *kašrut*, který je stejně důležitý jako povinnost vzdávat díky za dobré (i špatné), což je stejně důležité jako odpočívat na šabat. Přestože se nám může zdát, že to, jak jsou micvot uvedeny v Tóře, je dáno jejich význačností, není tomu tak. Všechny micvot (tedy celá Tóra) nám byly předány jedním výrokem. To je něco, co se vymyká lidskému chápání a lidským možnostem. A to je třeba přijmout tak, jak to je, protože jak jsme si ukázali, *kašrut* je biblickým požadavkem, je požadavkem *de-orajta* a jako takový nemůže být zrušen žádným člověkem.

A jak říká v Gates of Mitzvah reformní rabín Simeon J. Maslin: „Skutečnost, že *kašrut* byl tolik století esenciální součástí judaismu a že tolik Židů zasvětilo své životy jeho dodržování, by měla přimět reformní Židy, aby se *kašrutem* zabývali a důkladně se zamysleli, zda toto posvěcení do svých domovů a životů přijmou, či nikoliv.“

► **Karel Goldmann**
foto archiv

RABI LÖW BY SE (NE)DIVIL aneb GOLEM NA PALMOVCE

Večer plný hudby, tance a učeného i veselého povídání k 400. výročí úmrtí rabiho Jehudy Löwa ben Becalel řečeného MAHARAL

Neděle 13. 9. 2009 v 19 h

Synagoga na Palmovce

(Ludmilina 601/34, Praha 8, stanice metra B – Palmovka)

Účinkují:

Rudolf Pellar, Tomáš Töpfer – mluvené slovo & zpěv

Jiří Stivín – flétna

Hana Frejková & Marianna Borecká - zpěv, **Michal Hromek** – kytara

Michal Foršt – zpěv, cajón, **Viktor Bytchek** – bajaran, zpěv

Pražské filharmonické mužské kvarteto – zpěv

Trombenik – 4/5 klezmerové kapely

Yocheved – soubor židovských tanců

Večer moderuje **Petr Brod**

Vstupné: Studenti a senioři 50 Kč, dospělí 150 Kč, dospělí členové FŽO ČR 100 Kč, děti do 13 let zdarma. Prodej vstupenek hodinu před začátkem a nebo rezervace na tel. 776 427 349. Sleva při hromadné objednávce po dohodě možná.

V rámci 5. ročníku cyklu „Neznámá hudba pražských synagog“ pořádá o. s. Bejt Simcha za finanční podpory hl. m. Prahy a ve spolupráci s o.s. Serpens.

Středisko sociálních služeb ŽO v Praze pro sjezdaře, běžkaře i nelyžaře, pro plavce a milovníky hor od 3 do 99 let **pořádá od 10. 1. do 17. 1. 2010 pobyt v Ramsau Dachstein** v pensionu Adlerhorst, ceny mírné, ubytování podle vašeho přání, více požadavků, více peněz. Cesta autobusem 1990 Kč, trvá 4 hodiny. **Hlaste se okamžitě u paní Rut Sidonové, tel.602 373 597, sidonova@kehilaprag.cz**

PROHLÍDKA JERUZALÉMSKÉ SYNAGOGY v neděli

13. září bude Jeruzalémská synagoga otevřena pro širokou veřejnost (vstup volný) a návštěvníci mohou využít komentované prohlídky **ve 12.30, 13.30, 14.30 a 15.30 hodin**. Provázet bude Mgr. Zuzana Tlášková. Prohlídka synagogy se koná v rámci Evropských dnů kultury, ke kterým se každoročně připojuje i Židovská obec v Praze.

Seminář pro nové žadatele o grant NFOH

Ve středu **2. 9. 2009** pořádáme seminář pro žadatele o pravidlech a podmínkách pro 9. grantové kolo výběrového řízení na podporu projektů v programech PÉČE, PŘIPOMÍNKA, OBNOVA a BUDOUCNOST. Obsahem semináře budou základní informace o výběrovém řízení, naše doporučení a seznámení s formuláři. Celkově bude zaměřen na nové, nezkušené či neúspěšné žadatele. Seminář se bude konat od 9.00 do 9.45 h v zasedací místnosti (3. patro), Židovská obec v Praze, Maiselova 18, Praha 1.

Přihlásit se můžete do 26. 8. 2009 u Andrey Fictumové na telefonním čísle 224 261 573 nebo e-mailem na fictumova@fondholocaust.cz.

NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOCAUSTU

vyhlašuje výběrové řízení

na podporu projektů

v programech:

PÉČE

Podpora projektů sociálně zdravotní

péče se zvláštním zřetelem

k potřebám těch, kteří přežili

holocaust

PŘIPOMÍNKA

Podpora projektů sloužících

k důstojné připomínce obětí

holocaustu a vzdělávání o holocaustu

BUDOUCNOST

Podpora projektů vzdělávacích aktivit

v oblasti judaismu

OBNOVA

Podpora projektů rekonstrukce,

obnovy a zachování židovských

památek

Uzávěrka pro příjem žádostí

je 23. září 2009.

Další informace získáte

u koordinátorek programů:

PÉČE, PŘIPOMÍNKA A BUDOUCNOST

Andrea Fictumová,

fictumova@fondholocaust.cz,

t.: 224 261 573, 737 905 629

f.: 224 262 563

OBNOVA: Marta Malá,

mala@fondholocaust.cz,

t.: 224 261 615, 777 331 937

f.: 224 262 563

www.fondholocaust.cz

**Středisko sociálních
služeb ŽOP
a Česko-německý
fond budoucnosti**

vás zvou na výlet
**k Vyšehradu
parníkem
Moravia**

Odjezd v neděli
6. 9. 2009 v 10 h,
příjezd ve 12 h

**Nástupní místo – nábreží mezi
Štefáníkovým mostem
a nemocnicí Na Františku**

Program:

- prezentace dobrovolnických aktivit ASF Berlín
- židovské písně – Klezmer
- host – rabín Sidon
- židovské svátky
- stolní hry pro děti

Cena: 50 Kč, děti zdarma

Účast nahlašte Rut Sidonové,
tel. 602 373 597

**Židovská nedělní škola
v Praze** má poslední volná místa
pro děti od 5 let. Již čtvrtý ročník úspěšné
nedělní školy začne v září. Pořádá
občanské sdružení Chinuch. **Koná se
zhruba jednou za tři týdny v neděli od
10 do 12 hodin. Dvě třídy – mladší děti
5–7 let a starší 8–12 let.** Základy
židovských svátků, židovský životní
cyklus, příběhy z Tóry, modlitby, základní
úvod do hebrejštiny, vše přizpůsobeno
věku dětí. Zároveň v téže době probíhá
program pro rodiče (diskuse s rabínem
nebo hebrejská konverzace).

**Kontakt: tel. 604 178 620,
e-mail: ishi@humlak.cz**

**KONCERT V RÁMCI CYKLU HUDBA
V SYNAGOGÁCH PLZEŇSKÉHO REGIONU**

17. září 2009 v 19 hodin, Velká synagoga Plzeň

Program koncertu přináší dvě vrcholné houslové skladby **J. S. Bacha** (1675–1750) a **L. van Beethovena** (1770–1827), rovněž kompozici učitele Idy Haendel, **George Enesca** (1881–1955), kterého nejen Ida uznávala jako vynikajícího a všestranného umělce, houslistu, klavíristu, dirigenta i skladatele.

Houslistka Ida Haendel, pocházející z polského Chelmu, zazářila již v dětském věku. Ve 12 letech po studiu na konzervatoři ve Varšavě koncertovala v Londýně, kde pokračovala ve studiu u Carla Flesche, stejně jako u George Enesca v Paříži. V roce 1935 obdržela v silně obsazené houslové soutěži Henryka Wieniawského jednu z předních cen, společně s Ginette Neveu a Davidem Oistrachem. V dalších letech Ida Haendel nejenže vítězně získávala světová pódia, ale pořídila i mnoho nahrávek, které dokládají její úžasný talent, vrcholnou virtuozitu, espresivní tón a oduševnělý výraz. Jako slavná houslistka byla Ida Haendel několikrát hostem Pražského jara. Ida Haendel nyní žije na Floridě v USA a vedle svých koncertů předává svoje neochabující houslové umění i pedagogicky při různých interpretačních kurzech. Její angažování v letošním cyklu koncertů je událostí prvořadého významu.

Klavírista **Mischa Dacic** se narodil v bývalé Jugoslávii, kde vystudoval v Novém Sadu hudební univerzitu. Na pozvání vynikajícího klavíristy Lazara Bermana pokračoval v jeho třídě v prestižní klavírní škole v italské Imole. Vystupoval v mnoha městech USA, v Rio de Janeiru a v Panama City, v Evropě zejména v Itálii, zavítal s úspěchem i do Turecka. Vystoupení v Plzni je jeho českým debutem, jehož význam je podtržen mimořádně klavíristicky náročným programem a spoluprací se světovou houslistkou, která si Mischu pro tento koncert pozvala.

Projekt se uskutečňuje za finanční podpory: Města Plzně, Nadace Židovské obce v Praze, Nadace Život umělce, Nadace Gideona Kleina

Výtěžek ze vstupného bude věnován na opravu Staré synagogy v Plzni.

JIČÍNSKÝ ŠOULET

**V neděli 16. srpna 2009 se v Jičíně konal
1. ročník festivalu židovské kultury nazvaný
„Jičínský šoulet“. Akce pořádaná občanským
sdružením Baševi nabídla pestrý a zajímavý program,
kterého se zúčastnilo přes dvě stě návštěvníků.**

Velký zájem vyvolala komentovaná prohlídka místního židovského hřbitova v Sedlčích u Jičína. Ústředním námětem 1. ročníku festivalu se stala židovská kuchyně, které byla věnována přednáška hebraistky Jindřišky Kracíkové. Pro velké množství posluchačů byl na závěr připraven nešední gurmánský zážitek v podobě ochutnávky pravého židovského šouletu a košer vín. Společenským vyvrcholením festivalu se stal houslový koncert virtuosa Alexandera Shonerta za klavírního doprovodu jeho matky Natalie Shonert, který se těšil pozornosti řady významných osobností. Do podmanivých tónů se v jičínské synagoze zaposlouchal mimo jiné i izraelský velvyslanec Jaakov Levy s chotí, senátor Jiří Liška, poslanec parlamentu Robin Böhnisch a místostarosta města Jičína Ladislav Brykner. Festival byl zakončen večerní projekcí filmu izraelského režiséra Avi Neshera Na konci světa doleva, jehož děj líčí osudy lidí, kteří se v 60. letech minulého století připojili k masivní imigrační vlně do Izraele.

Doprovodnou akcí úspěšného festivalu byla i prodejní výstava skleněných uměleckých předmětů se židovskou tematikou výtvarníka Jiřího Ryby, kterou mohli návštěvníci jičínské synagogy shlédnout do 28. srpna.

**O. S. Baševi, Fügnerova 193, 506 01 Jičín, tel.: 724 029 359,
basevi@seznam.cz, www.basevi.unas.cz**

KULTURNÍ PROGRAM ZÁŘÍ 2009

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

středa 2. 9. v 18 h

Täterdiskurs in Wissenschaft und Gesellschaft. Nach Jahrzehnten der Verdrängung, selektiven Wahrnehmung und Selbstviktimsierung fragt man nun endlich nach Mentalität und Motiven der Akteure der Vernichtung. *Nacističtí zločinci v německém diskurzu.* Po dlouhých letech vytlačování, selektivního vnímání a sebestylizace do role obětí dochází v poslední době k tematizaci mentalit a motivů aktérů masového vyvraždění. Přednáška **prof. dr. Klause-Michaela Mallmanna**, profesora novodobých dějin na univerzitě ve Stuttgartu. Německy s českým překladem.

úterý 15. 9. v 18 h

V Praze i mimo ni: Místa spojená s životem a dílem pražských spisovatelů z pohledu **Judity Matyášové** a **Jana Jindry**, autorů knihy *Na cestách s Franzem Kafkou* (vyšlo v nakladatelství Academia), a **Dana Hrubého**, autora *Cesty Pražským kruhem* (vyšlo v nakladatelství XYZ). Moderuje **Petr Brod**. Obě knihy budou prodávány za zvýhodněnou cenu.

středa 16. 9. v 18 h

Základy judaismu v pojetí pražského Maharala. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona** věnovaný 400. výročí úmrtí **rabiho Jehudy Levy ben Becalela**.

čtvrtek 17. 9. v 18 h

Vernisáž výstavy **Libora Cabáka Zmizelá stopa židovských památek**. Fotografie židovských hřbitovů, čtvrtí a synagog přinášejí odraz času, ve kterém se proplétá minulost ze současností a zároveň ukazují konec

a začátek děje, který se neustale mění. Hudební doprovod: kvarteto **Altera Pars**.

Vstup volný

pondělí 21. 9. v 18 h

Židovská společnost v Praze v době Maharalové. Přednáška **PhDr. Leny Arava-Novotné, Th.D.**, z Ústavu židovských studií Husitské teologické fakulty UK. Přednáška z nového cyklu *Maharal a jeho doba* se uskuteční jako doprovodná akce k výstavě *Cesta života*, pořádané Židovským muzeem v Praze ve spolupráci se Správou Pražského hradu.

středa 23. 9. v 18 h

Blízky východ včera a dnes. Historie, současnost a souvislosti. Geografie, kultura a náboženství. *Arabský poloostrov, Jemen: Betel a kát – drogy nebo životní styl?* Cyklus přednášek **Ing. Jana Neubauera**.

úterý 29. 9. v 18 h

Náboženství, judaismus a demokracie. Úvodní přednáška právníka a politologa **Marka Čejky** z nového cyklu *Náboženství a politika v Izraeli*.

středa 30. 9. v 18 h

Z diasporu do země izraelské. Úvodní přednáška přední české hebraistky a překladatelky **doc. PhDr. Jiriny Šedinové, CSc.**, z nového cyklu *Cesty izraelské literatury*, věnovaného současné izraelské literární tvorbě.

NEDĚLNÍ PROGRAM PRO DĚTI A JEJICH RODIČE

13. 9. 2009 v 14 h

Lviček Arje jde do školy. Začal nový školní rok a lviček Arje se učí psát. Píše husím

brkem hebrejská písmenka. Arjeho učitelka vám dá sešit a brko a naučí vás hebrejsky se podepsat a napsat krátkou větu. Navíc se dozvíte, zda se hebrejská čísla liší od písmen. **Prohlídka: Starý židovský hřbitov.**

Jednotné vstupné 50 Kč

Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc

Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 20 Kč. Sály jsou přístupné vždy 20 minut před zahájením programu a po začátku koncertu nebo 15 minut po začátku jiného programu není vstup do Vzdělávacích a kulturních center povolen.

VÝSTAVY V PROSTORÁCH VKC:

Výstava fotografií **Libora Cabáka Zmizelá stopa židovských památek**. Fotografie židovských hřbitovů, čtvrtí a synagog přinášejí odraz času, ve kterém se proplétá minulost ze současností a zároveň ukazují konec a začátek děje, který se neustale mění.

Židovské vzdělávání a školství. Výstava provádí dlouhou historii židovského vzdělávání od biblických dob až po současnost, seznamuje s různými formami židovských škol, hlavními obdobími židovské vzdělanosti a některými jejími představiteli.

Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětem holocaustu – stálá expozice kopií putovních výstav VKC.

(Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po–čt 10–16 h, pá 10–15 h.)

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

úterý 8. 9. v 18 h

Jeruzalém a Athény – svod, nebo inspirace? Raná podoba kulturního prolínání a ovlivňování dvou způsobů pohledu na svět. I to se dotýká našeho dneška – jdeme za Mojžíšem, Ježíšem, Platonem či Aristotelem? Přednáška **ThMgr. Milana Klapetka**.

neděle 13. 9. od 10 do 15 h

Evropský den židovské kultury – Den otevřených dveří v brněnské pobočce Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze. Připraveno a pořádáno ve spolupráci se ŽO Brno. **Tř. Kpt. Jaroše 3: 10–15 h** –

možnost seznámení s činnostmi centra, ukázky stolování při různých židovských svátcích a slavnostních příležitostech, volný vstup do židovské rituální lázně mikve. **11.30 h** – ukázka dílny Badatel, kde se zajímavou formou můžete dozvědět např. něco o židovské kuchyni, jak probíhá židovská svatba nebo co je to šabat a pesach. **Brněnská synagoga, Skořepka 13: v 10 a 13 h** komentované prohlídky *Vstup volný*

úterý 15. 9. v 18 h

Z lásky k umění a sobě pro radost – příběh umělecké sbírky Heinricha Gomperze, která

položila základ sbírek dnešní Moravské galerie v Brně. Přednáška **Mgr. Jany Čipákové**.

čtvrtek 17. 9. v 15.30 h

Rabín Feder – přednáška **PhDr. Zuzany Peterové** představuje osobnost rabína Richarda Federa v jeho vlastních vzpomínkách a korespondenci. Ve spolupráci se ŽO Brno. *Vstup volný*

neděle 20. 9. v 15 h

Roš hašana – židovský Nový rok. Zahrajeme si tematické hry, které se vážou

PROGRAM 15. SPORTOVNÍCH HER HAKOACH 11.–13. 9. 2009, Praha 6 – Suchdol

Pátek 11. 9. 2009

18.00 Kabalat šabat ve Španělské synagoze (Věžeňská 1, Praha 1, následuje Bejt café s hostem P. Gyoriho)

Sobota 12. 9. 2009

8.30 Registrace účastníků před budovou číslo 8 (Koleje BCD, Kamýčká 1067, Praha 6 – Suchdol)
9.30 Slavnostní zahájení her (tamtéž)
10.00 Start jednotlivých soutěží: volejbal, beach volejbal, pétanque, malá kopaná, tenis, lukostřelba, kuličky a další.
20.00 Slavnostní večer s vyhlášením vítězů, rautem, hudbou a tancem (budova č. 12.)

Neděle 13. 9. 2009

9.30 Registrace účastníků (před budovou číslo 8 (Koleje BCD Kamýčká 1067, Praha 6 – Suchdol.)
10.00 Start jednotlivých soutěží: beach volejbal, pétanque, malá kopaná, tenis, stolní tenis, lukostřelba, kuličky a další.
Dětem se po oba dva dny budou věnovat v rámci samostatného programu zkušenosti pedagogové. Pro turisty je připravena procházka po okolí. Možnost občerstvení v areálu po celý den. V neděli je pro zájemce připravena možnost prohlídky pražského židovského města s odborným výkladem zkušeného průvodce.

Sportovní klub Hakoach si Vás, Vaše rodiny i Vaše přátele dovoluje pozvat na jubilejní 15. sportovní hry, které se tentokrát budou konat v Praze a to od 11. do 13. 9. 2009 v areálu České zemědělské univerzity v Praze 6 – Suchdole. Zvláště zveme celé rodiny i s malými dětmi!

Připraven je bohatý program pro dospělé a také pro velké a i malé děti. Sportovní oblečení, venkovní a halová sportovní obuv jsou doporučeny. Pro mimopražské je zajištěno ubytování na koleji, a to s možností ubytování i po skončení her s cenou lůžka 295 Kč. Snídaně je možno zakoupit v areálu. Startovné včetně večerního sobotního rautu pro účastníky od 13 let je 100 Kč

Doprava autobusy 147 a 107 od Metra Dejvická (cca 11 minut), výstup na zastávce Zemědělská Universita. (GPS: Loc: 50°7'49.919"N, 14°22'35.884"E)

Pro mimopražské s objednaným noclehem, ubytování v průběhu dne na koleji BCD, Kamýčká 1067, Praha 6 – Suchdol.

Přihlášky, dotazy a informace emailem na info@hakoach.cz nebo telefonicky: Michal Nerad 602 258 073, Zoša Vyoralová 602 703 653, Petr Wellemín 602 316 943 www.hakoach.cz • Změna programu vyhrazena.

DSP HAGIBOR

Kulturní program září 2009

Středa 9. 9. v 14.30 h 1. patro – denní stacionář – **Setkání na cestě... Otevření výstavy fotografií Daniely Kašánkové**
Středa 16. 9. v 15.00 h Kavárna Miriam – „**Roš hašana**“ **Beseda** s vrchním pražským a zemským rabínem Karolem Efraimem Sidonem

Výstavy: grafika Karly Ryvolové, Židovské Město Pražské 1870–1914, grafiky dětí z dílny manželů Elšíkových, obrazy Oldřicha Pražana

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

k tomuto svátku, a okusíme tradiční pokrmy. Dílna pro rodiče s dětmi od 4 let.

Vstupné 30 Kč

čtvrtek 24. 9. v 18 h

Victor Young – poslechový pořad **MgA. Jana Beránka**. Po kratší odmlce znovuobnovený cyklus „*Hudebníci z diaspor*“ s podtitulem „*Slavní židovští skladatelé Broadwaye a Hollywoodu*“.

úterý 29. 9. v 17 h

Závodníci o přežití (Terezín, Osvětim, Buchenwald) – to je název publikace

Milady Slunské, která vyšla v květnu v nakladatelství Barrister & Principal. Jde o vzpomínky třinácti mužů, kteří prožili poslední měsíce války v pracovním koncentračním táboře Meuselwitz. Publikace je k dostání v knihkupectvích Academia, Šedivý, Barvič a Novotný. Akce je spojena s autogramiádou a prodejem knihy za sníženou cenu.

Celý měsíc září máte možnost zhlédnout **výstavu fotografií** právníka a politologa **JUDr. PhDr. Marka Čejky, Ph.D.**, nazvanou **Jak se volí v Izraeli?** *Vstup volný*

KULTURNÍ PROGRAM ZÁŘÍ 2009

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE
společenský sál, Maiselova 18

úterý 22. 9. v 15.00

KÁVA O ČTVRTÉ PETRA MANNOVÁ

*Ph.D., virolog, specialista
pandemické chřipkové vakcíny
pro současnou „mexickou“
chřipku A/H1N1.*

Jaké to je pracovat pod tlakem v přední farmaceutické společnosti a vyvíjet pandemickou vakcínu, na kterou čeká celý svět? Jak to je doopravdy?

čtvrtek 24. 9. v 15.00

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

„Člověk by měl být spokojen s tím, co má. A neměl by chtít to, co nemá.“ To si připomenu vždy, když počítím záchvěv osobní nespokojenosti, říká

SASKIA BUREŠOVÁ, moderátorka TV pořadu Kalendárium, kdysi televizní hlasatelka, majitelka kosmetického salonu, prostě krásná dáma mnoha tváří. Pořad se koná za finanční podpory Magistrátu hl. m. Prahy. Změna programu vyhrazena.

kurzy hebrejštiny

největší nabídka kurzů moderní hebrejštiny v republice

15letá tradice • vstřícní a kvalifikovaní lektori • moderní metody • přátelská atmosféra

Ve školním roce 2009/2010 otevíráme kurzy moderní hebrejštiny na 8 různých úrovních pokročilosti.

Podrobnosti i online přihlášku najdete na **www.ulpan.cz**

III. REFORMNÍ ŠABATON

O víkendu 24.–26. července proběhl již třetí ročník reformního šabatonu.

Pohostinství nám tentokrát poskytla plzeňská židovská obec. Bohoslužby a přednášky se tak mohly odehrát v nádherném prostředí plzeňské Velké synagogy. K padesáti „přespolním“ účastníkům se připojila i skupinka místních.

Bohoslužby a většinu studijních setkání vedl, stejně jako v minulých letech, rabín Tomáš Kučera. Na programu se ale podíleli i další: Michal Foršt s Viktorem Bytchekem přispěli svým zpěvem k dobré náladě pátečního seznamovacího setkání, Mgr. Věra Tydlitátová přednesla zajímavou přednášku na téma „Dějiny, historie, mýtus“, Sylvie Wittmannová pohovořila o významném rodákovi ze zdejšího kraje – rabi Issacu Mayeru Wisem a o historii Plzně. Vedla rovněž prohlídku města, kterou osobními vzpomínkami doplnila její maminka, paní Alena Wittmannová, jež v Plzni prožila dětství a mládí. Jedním z vrcholů byla již tradičně přednáška profesora Paula Liptze, tentokrát na téma „Náboženské skupiny v Izraeli: charedim, moderní ortodoxie, reformní a sekulární Židé“.

Závěrečné setkání se uskutečnilo ve Staré synagoze

Čtení z Tóry při sobotním šachritu

Poděkování patří World Union for Progressive Judaism (Světová unie progresivního judaismu), díky jejíž finanční podpoře se mohl šabaton opět uskutečnit, a samozřejmě plzeňské židovské obci, která nám byla laskavou hostitelkou.

► red, foto: Jana Briešťanská

Plzni provedla účastníky Sylvie Wittmannová (vlevo) se svojí maminkou (vpravo)

Ner Tamid

11. - 13. září, 2009
Teplice, Česká republika

Chcete mít přehled o reformním hnutí v České republice?
Chcete poznat nové lidi, co smýšlejí jako vy?
A k tomu se dobře najíst a pobavit?
Pojďte se setkat v Teplících s reformní skupinou Tamar Israel!
Seminář proběhne od pátku do neděle, o víkendu před Roš ha-Šana a výročním slavného pražského rabína Löwa.
Budete potřebovat jen spacák, karimatku a dobrou náladu!
Těšíme se na vás v Teplících!

Program

Pátek

Příjezd, setkání, seznámení 17.00
Šabesová večere v prostorách Teplické židovské obce
Přednáška izraelského lektora o činnosti organizace Tamar Israel
Míni workshop izraelských tanců

Sobota

Šabesové studium, prohlídka Teplíc, přednášky o izraelské armádě a o Maharalovi
Povídání o Roš ha-Šana a Jom Kipur z pohledu reformního judaismu
Grilování a taneční zábava

Neděle

Návštěva košer vinařství, pomoc s údržbou starého židovského hřbitova
anebo odjezd na Terežínskou trznu

Ubytování: dům u židovského hřbitova zprostředkovaný obcí
Cesta: cestovní náklady na seminář si účastník hradí sám (skupina z Prahy pojedje s Karlem vlakem)
Účastnický poplatek: 500 Kč (zahrnuje jídlo, program a cestu do Terežína)
Jídlo: vegetariánské

Kontakt: Asja, Karel | +420 724 300 969, +420 776 286 158 | asja.m@volny.cz, karel.goldmann@gmail.com

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

**Jan Jindra/Judita Matyášová,
NA CESTÁCH S FRANZEM KAFKOU,
171 str., Academia, Praha 2009**

K velkému množství knih o životě a díle Franze Kafky se nyní přičítají novinka nakladatelství Academia. Je to průvodce po místech, kde Kafka žil, bydlel nebo jen krátkodobě pobýval. Účelem publikace tedy není snažit se nalézt nový pohled na Kafkovu tvůrčí činnost, ale přiblížit její dnešnímu čtenáři jako člověka zvědavého, muže, který rád cestoval. Mnoho lidí je přesvědčeno, že Kafka byl klasický introvert, který se pohyboval nenápadně v pražských ulicích a Prahu v podstatě nepouštěl. Pravý opak je ale pravdou.

Publikace je postavena na fotografiích Jana Jindry, který se úspěšně snažil zachytit alespoň zbytky atmosféry, kterou na různých místech Čech i zahraničí zřejmě vnímal před mnoha lety i Kafka. Každá fotografie je doprovázena textem, který vysvětluje okolnosti Kafkova pobytu, a spoluautorka Judita Matyášová zde využívá i úryvky z Kafkovy korespondence přátelům, kde tato místa, včetně svých nálad a pocitů, popisuje.

Čtenáře jistě překvapí velký počet nalezených míst souvisejících s pobytem Kafky. Jen v Praze jich je sedmáct, osmnácté místo je Kafkův hrob na Novém židovském hřbitově. Mimo Prahu je zde dvacet míst v Čechách kam Kafka zajížděl z důvodů rekreačních či služebních. A konečně je zde i dvacet tři míst v zahraničí, která na Kafku prozrazují, že rád cestoval a sbíral nové zážitky. V Praze to jsou především ta místa, kde Kafka bydlel, chodil do školy či zaměstnání. Projdeme tak Staroměstské a Václavské náměstí, Celetnou ulici, Ovocný trh, Dlážďenou ulici a mnoho dalších. Z mimopražských míst v Čechách jmenujme Roztoky, Zlaté Hory, Třešť, Vratislavice, Varnsdorf, Frýdland, a Mariánské Lázně. Ze zahraničních dlužno jmenovat alespoň Helgoland, Drážďany, Paříž a Curych.

Publikace obsahuje více než šedesát různých míst a jedinou chybou, kterou jí lze vytknout, je to, že z nepochopitelných důvodů se autoři nezmiňují o Poděbradech, kam mladý Kafka jezdil za svými prarodiči z matčiny strany. Věřím, že toto pochybení bude v druhém vydání jistě napraveno.

**Jehuda Bauer, ÚVAHY
O HOLOKAUSTU, 319 str.,
Academia, Praha 2009**

Historik holocaustu profesor Jehuda Bauer se narodil v roce 1926 v Praze a 14. března 1939, v den nacistické okupace

Prahy, odjel s rodiči do Palestiny. Shodou okolností odjížděli stejným vlakem jako Max Brod. Univerzitní studia v roce 1948 přerušuje, aby se mohl zúčastnit izraelské války za nezávislost. V roce 1960 získává doktorát na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a brzy poté tu začíná učit v Institutu současného židovstva a současně přednáší i ve světě, převážně v USA. Je zakladatelem časopisu *Journal for Holocaust and Genocide Studies*, byl členem edičního týmu *Encyklopaedia of the Holocaust* a pracuje též v izraelské Akademii věd. Je považován za předního světového znalce dějin holocaustu.

V knize si autor klade tuto základní otázku: Lze vůbec hrůzy systematické genocidy většiny evropských Židů za druhé světové války popsat „objektivně“? Bauer jako profesor Hebrejské univerzity a vědecký poradce jeruzalémského památníku Jad Vašem v knize nastoluje i další otázky: Jak lze vysvětlit, že k něčemu takovému vůbec došlo? Lze holocaust srovnávat s jinými genocidami? Jak se stalo, že se v některých evropských zemích podařilo většinu židovských spoluobčanů zachránit? Měl holocaust nějaký vliv na vznik státu Izrael? Autor o těchto tématech přemýšlí v celistvější perspektivě, než bývá zvykem – jednotlivé kapitoly se místy blíží filozofickým esejům, podloženým ovšem mimořádnou znalostí historických faktů. Čtenář tak má možnost sledovat na jedné straně vývoj teologických názorů na holocaust, včetně stanovisek ultraortodoxní sekty, a na druhé straně se zamyslet nad fascinujícími příběhy hrdinů židovského odboje.

**Vladimír Bystrov, PRŮVODCE ŘÍŠÍ
ZLA, 747 str., Academia, Praha**

Nakladatelství Academia vydalo zcela unikátní publikaci s názvem *Průvodce říší zla* s poněkud delším podtitulem: *Názvoslovný a místopisný slovník více než 2100 koncentračních, nápravně-pracovních, zvláštěních, výrobních, zajateckých, internačních a pověřovacích filtračních táborů a zvláštěních osad, zřízených od dvacátých do šedesátých let dvacátého století v Sovětském svazu, a táborů, které Sovětský svaz provozoval v letech 1939–1950 v jiných zemích.*

Průvodce říší zla je monumentální dílo shrnující základní informace o konstrukci světa sovětských represivních zařízení a jeho neustále se proměňující struktuře, udržované sítí nepřehledných mechanismů, které sloužily stejně zájmům komunistického režimu jako zájmům vlastním. Rozšiřuje chápání *gulagu* jako pouze druhového

označení pro koncentrační tábory a odkrývá růst tohoto represivního molochu, postupně žijícího vlastním nezávislým životem a podle vlastních zákonů. Dokládá, že svět gulagu nelze spojovat pouze s málo přístupnými a klimaticky extrémními oblastmi Sibíře, neboť sovětské koncentrační tábory byly rozsety doslova po celém SSSR a od druhé světové války také v jiných zemích.

Publikace obsahuje více než 2100 abecedně řazených hesel, obsahujících fakta o všech ústředně řízených sovětských koncentračních táborech a o dalším nepřehledném množství nižších táborových jednotek. Každé heslo obsahuje údaje o názvu tábora, době a okolnostem jeho vzniku i zrušení, o jeho zařazení ve vývoji struktury gulagu, jeho dislokaci, oficiálně uváděných počtech vězňů „spravovaných“ tímto táborem v různých dobách a o pracovním využití vězňů.

Údaje jsou podle potřeby doplněny širším geografickým výkladem a doplňujícími společensko-politickými informacemi. Některé jevy ze světa gulagu jsou podle možností konfrontovány s ruskou současností (např. pokud jde o dnešní život v bývalých táborových lokalitách nebo o osud různých závodů či objektů vybudovaných „pěči“ vězňů, či o to, jak bylo naloženo s dalšími výsledky práce vězňů).

Průvodce říší zla jako základní dílo, přinášející co nejaktuálnější souhrnnou informaci k našemu poznání jedné z nejtragičtějších stránek novodobých dějin, a zatím nemá u nás ani v Rusku či jiné zemi obdoby. Tato publikace představuje svět gulagu jako systémovou součást budování a fungování komunistického režimu, cílevědomě využívajícího nedostatečnost civilizačních a humanistických tradic v národních společnostech tvořících Sovětský svaz a bezohledně nakládajícího s osudy a životy svých občanů. Přispívá tak k rozkrytí kořenů mravního relativismu komunismu, který dnes sice ztratil svou někdejší moc, ale stále zůstává lákadlem pro mnoho lidí.

Autorem je Vladimír Bystrov (1935), novinář a publicista. Je prvním, kdo se zasloužil o zmapování osudů odvěčených československých občanů ruského a ukrajinského původu, kteří žili v ČSR a které po válce sovětská tajná služba navzdory mezinárodnímu právu odvěkla do SSSR, kde většina těchto lidí nalezla smrt v gulazích. Tyto osudy zpracoval i knižně, viz *Únosy čs. občanů do SSSR v letech 1945–1955, Z Prahy do gulagu aneb překáželi* či *Svobodná nesvoboda*.

▀ Milan Kalina

stručný průvodce židovskou modlitbou

PÁTEČNÍ VECER

קבלת שבת – Kabalat šabat

Pod pojmem „kabalat šabat“, doslova „přijetí, přivítání šabatu“, často chápeme páteční večerní bohoslužbu. Přesně se však jedná pouze o jakousi její předehru, speciální úvod, který se v pátek večer vkládá před *maariv*, běžnou večerní modlitbu.

Historie

Tradice *Kabalat šabat* vznikla v 16. století v Erec Jisrael, v okruhu safedských kabalistů, kteří vycházeli ven, do přírody, vítat „královnu šabat“, s tancem a zpěvem. Účelem této předehry k večerní modlitbě je naladit se patřičně na příchod šabatu, intenzivněji jej prožít a oddělit důkladně od právě uplynulého týdne.

Struktura Kabalat šabat

- Jedid nefesh** – ידיד נפש = Příteli duše [str. 3 v *siduru Hegjon lev*]: *pijut* ze 16. století, který sepsal Elazar Azikri, známý jako autor spisu *Sefer charedim*. Ústředním tématem filozofie tohoto kabalistického učence byla láska k Bohu – téma zpracované právě i v písni **Jedid nefesh**. První písmena všech čtyř slok dávají dohromady tetragram – čtveřici hebrejských písmen zastupujících jméno Boží.
- Žalmy** – תהילים [str. 4 v *siduru Hegjon lev* – *oproti níže popsaným zvyklostem zde najdete pouze čtyři žalmy* – Ž 95, 96, 98 a 29]: **šest žalmů**, které reprezentují šest dní právě končícího týdne (týden začíná v židovské tradici nedělí, *šabat* je posledním, tedy sedmým dnem); jedná se o žalmy 95–99 a žalm 29. Účelem recitace šestice žalmů je zamyslet se nad právě uplynulým týdnem, „odstříhnout“ se od něj a naladit se správně na začínající *šabat*.
- Lecha dodi** – לכה דודי = Pojď, můj milý [str. 8]: Píseň vznikla v 16. století a jejím autorem je Šlomo Halevi Alkabec, safedský kabalista (jméno *Šlomo Ha-levi* se v textu objevuje jako akrostich – je zapsáno v prvních písmenech prvních osmi slok). Jejím základem jsou slova rabiho Chaniny: „Pojďme, uvítejme královnu šabat“ (talmudický traktát Šabat 119a) a mnohé obrazy a obraty, které se v textu objevují, jsou pro změnu inspirovány vizemi proroka Izajáše. V reformních *sidurech* obvykle je zkrácená verze tradičního **Lecha dodi** (vypouštějí se zpravidla sloky 3, 4, 6, 7 a 8), ovšem v *siduru Hegjon lev* najdete text celý. Během recitace poslední sloky celá kongregace povstane, otočí se ke dveřím, které jsou v tuto chvíli otevřeny, a všichni se pokloní přicházející královně šabat.

4. **Žalm 92** [str. 10]: recitací tohoto žalmu s podtitulem „Óda, píseň pro den šabatu“ oslavujeme Hospodinovy činy a vyjadřujeme přijetí začínajícího šabatu se všemi příslušnými povinnostmi. Součástí žalmu jsou i známé verše **Cadik ka-tamar** („Spravedlivý jako palma“), které se tradičně zpívají [str. 11].

5. **Předěl:** zde končí vlastní Kabalat šabat. Od večerní modlitby, která následuje, bývá tato část oddělena podle místních zvyklostí. Vkládá se sem například studium textů Ba-me madlikim, Amar rabi El'azar, jinde pasáže z knihy Zohar. Sidur Hegjon lev zde cituje slova proroka Izajáše na téma šabatu [str. 11].

MAARIV – מעריב

Po **Kabalat šabat** pokračuje v pátek večer bohoslužba večerní modlitbou, samozřejmě uzpůsobenou tomu, že se jedná o svátek, šabat.

To znamená především sváteční, tedy zkrácenou verzi **Amidy**, ale i další změny. Shrňme si tedy alespoň stručně, jak vypadá **maariv** v pátek večer, na počátku šabatu:

- Šma:** při společné modlitbě zahájené **Barchu** [str. 11], následují požehnání před Šma (**Maariv aravim a Ahavat olam**) [str. 12], vlastní text Šma [str. 13] a požehnání po Šma (**Emet ve-emuna a Haškvivenu**) [str. 15, 17]
- Ve-šamru:** píseň vkládaná speciálně o šabat, jedná se o citaci z 2. Mojžišovy 31:16–17, i tradice recitovat v tomto momentě bohoslužby uvedenou biblickou pasáž, má svůj původ v prostředí luriánské kabaly a její začátky lze tedy datovat do 16. století [str. 17]
- Chaci kadiš** („poloviční kadiš“) – vytváří předěl mezi dvěma částmi bohoslužby [str. 18]
- Amida** [str. 19] ve zkrácené, sváteční verzi (*více viz 4. díl našeho průvodce, Maskil č. 7*). K šabatu se speciálně vztahuje prostřední požehnání – **Kdušat ha-jom** [str. 20], které připomíná posvátnost šabatu. **Amida** se čte pouze jednou, poté *chazan* recituje jakýsi její souhrn – **Magen avot** [str. 25].
- Sijum ha-avoda** (závěr bohoslužby) – **Aleju** [str. 26] a tradiční závěrečné písně [str. 29]
- Kiduš** [str. 30]

► Připravila Kateřina Weberová